

Deltacommissaris

Nationaal Deltaprogramma

Tweede herijking

Syntheserapport
Waddengebied

Syntheserapport
Waddengebied

Nationaal Deltaprogramma
Tweede herijking

Syntheserapport

Tweede herijking Deltaprogramma

DELTAPROGRAMMA WADDENGEBIED

Versie	1.2
april	2026
juni	2026
Status	Definitief

Toelichting & Disclaimer

Dit is het SyntheseRAPPORT. Als 'slotstuk' van de reeks SyntheseDOCUMENTEN, is dit het 'eindrapport' van de tweede herijking van Deltaprogramma Waddengebied, dat:

- o diende als basis voor bespreking van en vaststelling in de Stuurgroep Deltaprogramma Waddengebied (vastgesteld d.d.8 april 2026),
- o input leverde voor het Eindrapport Tweede Herijking, dat de basis was voor het onderdeel 'herijking' in het DP2027,
- o als achtergronddocument bij het DP2027 beschikbaar wordt gesteld.

Bijlage B 12 Syntheserapport Waddengebied

Colofon

Deelprogramma	DELTAPROGRAMMA WADDENGEBIED
Programmamanager	Xandrie Borgmans
Contactpersoon	Robert Zijlstra en Marjan Duiveman

Versiebeheer

Gereed:	Versie:
☒ 25-10-2025	Synthesedocumenten
☒ 30-01-2026	70%-versie Syntheserapport
☒ 17-04-2026	90%-versie Syntheserapport
Augustus 2026	Definitieve versie, digitaal toegankelijk

*Dit document voldoet niet volledig aan de eisen voor digitale toegankelijkheid.
Heb je moeite met het gebruiken van dit document? Neem dan [contact](#) met ons op.
We zoeken graag samen naar een passend alternatief.*

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding en achtergrond	5
1.2	Aanpak	5
1.3	Samenwerking en besluitvorming	7
1.4	Leeswijzer	7
2	De voorkeursstrategie van het Deltaprogramma Waddengebied 2021	8
2.1	Inleiding	8
2.2	De voorkeursstrategie Deltaprogramma Waddengebied 2021 (stap 1)	8
3	Ontwikkelingen en nieuwe inzichten	10
3.1	Inleiding	10
3.2	Ontwikkelingen en inzichten	10
3.3	Samenhang en Verbinding	12
3.4	Onzekerheden en leemten in kennis	13
4	Opties voor herijking	15
4.1	Inleiding	15
4.2	Verdiepende analyse - Wat vergt herijking (stap 2)	15
4.2.1	<i>Houdbaarheid huidige voorkeursstrategie voor 2030, 2050 en 2100</i>	15
4.2.2	<i>Te agenderen in 2^e en 3^e Herijking</i>	16
4.2.3	<i>Te agenderen in de Ontwikkelagenda</i>	16
4.3	Opties voor herijking (stap 3)	17
4.4	Beoordeling van de opties voor herijking (stap 4)	18
4.4.1	<i>Technische oplossingen voldoende tot en met 2050</i>	19
4.4.2	<i>Ruimtelijke impact op de eilanden</i>	19
4.4.3	<i>Economische implicaties</i>	19
4.4.4	<i>Ecologische effecten van zandsuppleties en fysieke ingrepen</i>	19
4.4.5	<i>Zoetwater en Ruimtelijke Adaptatie</i>	19
4.4.6	<i>Robuuste vks tot 2050 met verkenning naar 2100</i>	19
4.4.7	<i>Koppelkansen beter benutten</i>	20
4.4.8	<i>Conclusie</i>	20
5	Voorstel voor herijking	21
5.1	Inleiding	21
5.2	Voorstel herijking voorkeursstrategie Waddengebied (stap 5)	21
6	Ontwikkelagenda	24
6.1	Inleiding	24
6.2	Voorstel Ontwikkelagenda	24
7	Borging en doorwerking	26
7.1	Borging van de voorstellen in beleid c.s.	26
7.2	Doorwerking en uitvoering van de voorstellen	27
7.3	Financiële doorkijk bij het voorstel voor herijking	29
8	Tot slot	30
	Bijlage 1: aanpak en proces Syntheserapport	31
	Bijlage 2: definitiedocument gremia Waddengebied	37

Managementsamenvatting

Inleiding

In de periode tot en met medio 2026 is de tweede zesjaarlijkse herijking van het Deltaprogramma uitgevoerd. Het Deltaprogramma 2015, het Deltaprogramma 2021 (met de resultaten van de eerste herijking) en de tussenliggende jaarlijkse Deltaprogramma's vormen hiervoor de basis. De uitkomsten van deze tweede herijking worden vastgelegd in het Deltaprogramma 2027. Vervolgens kan de beleidsmatige borging van de resultaten plaatsvinden, zoals in het Nationaal Waterprogramma 2028-2033, de Nota Ruimte, en in de omgevingsvisies, -plannen, -programma's en verordeningen van provincies, waterschappen en gemeenten én in een eventuele actualisatie van de Bestuursovereenkomst van het Deltaprogramma.

Aanpak

In de aanpak van de tweede herijking zijn zes stappen onderscheiden:

1. Startnotitie en basisdocument (hst. 2, 3).
2. Verdiepende analyse (hst. 4).
3. Uitwerken opties voor herijking (hst. 4).
4. Beoordelen en vergelijken van de opties voor herijking (hst. 4).
5. Afwegen opties voor herijking en voorstellen voor de herijkte deltabeslissingen en voorkeursstrategieën (hst. 4 en 5).
6. Advisering en voorbereiding van de besluitvorming, incl. borging van implementatie van de herijking (hst. 7).

Herijkte voorkeursstrategie

De voorkeursstrategie (vks) van het Deltaprogramma Waddengebied (DPW) sluit aan bij de vorige vks (2021) en kenmerkt zich als:

- Behouden van de bufferende werking van de eilanden, de buitendelta's en het intergetijdengebied;
- Behouden van het zandige systeem van de kust, inclusief pilots, monitoring en systeemkennisontwikkeling;
- Preventie door middel van innovatieve dijken met meervoudig ruimtegebruik, inclusief de kwelders.

Wel blijven enkele intensiveringen nodig:

- Versterking van het onderzoek naar de werking van het Waddenzeesysteem: de gevolgen van de zeespiegelstijging op het zandige systeem en handelingsperspectieven voor het gebied in beeld brengen;
- Verdere ontwikkeling en uitvoering van de zone rondom de primaire waterkeringen van het Waddengebied;
- Uitwerken van de, door de eilandbesturen, vastgestelde integrale veiligheidsstrategieën van de Waddeneilanden, in samenhang met keuzes voor het lange termijn kustbeheer. Dit raakt aan het invullen van laag 2, 3 en 4 van de meerlaagsveiligheid;
- Onderzoek naar de betekenis van droogte en verzilting op de Waddeneilanden voor de integrale veiligheidsstrategie per Waddeneiland.

Borging

Nu de herijkte vks van het DPW in beeld is gebracht, vraagt dit ook om een borging in beleidsstukken. De vks is immers een beleidskader voor het beleid van de verschillende aangesloten DPW-partners. Borging vindt plaats in o.a. nationale (zoals Nota ruimte) en regionale plannen (zoals omgevings- en waterplannen).

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en achtergrond

In de periode tot en met medio 2026 is de tweede zesjaarlijkse herijking van het Deltaprogramma uitgevoerd. Het Deltaprogramma 2015, het Deltaprogramma 2021 (met de resultaten van de eerste herijking) en de tussenliggende jaarlijkse Deltaprogramma's vormen hiervoor de basis. De uitkomsten van deze tweede herijking worden vastgelegd in het Deltaprogramma 2027. Vervolgens kan de beleidsmatige borging van de resultaten plaatsvinden, zoals in het Nationaal Waterprogramma 2028-2033, de Nota Ruimte, en in de omgevingsvisies, -plannen, -programma's en verordeningen van provincies, waterschappen en gemeenten én in een eventuele actualisatie van de Bestuursovereenkomst van het Deltaprogramma.

1.2 Aanpak

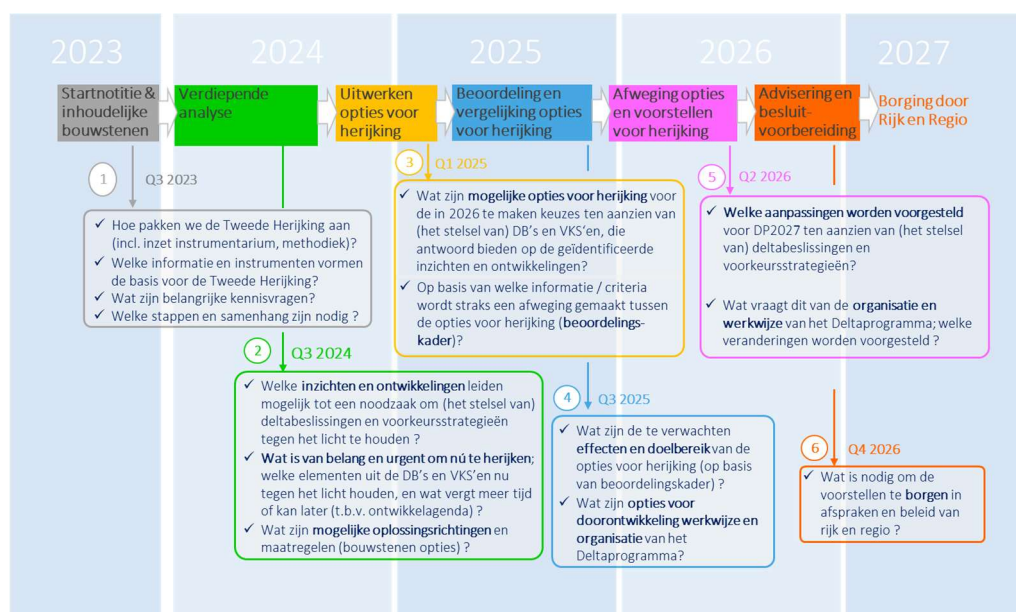
Aanpak in stappen

In de aanpak van de tweede herijking zijn zes stappen onderscheiden:

1. Startnotitie en basisdocument (hst. 2, 3).
2. Verdiepende analyse (hst. 4).
3. Uitwerken opties voor herijking (hst. 4).
4. Beoordelen en vergelijken van de opties voor herijking (hst. 4).
5. Afwegen opties voor herijking en voorstellen voor de herijkte deltabeslissingen en voorkeursstrategieën (hst. 4 en 5).
6. Advisering en voorbereiding van de besluitvorming, incl. borging van implementatie van de herijking (hst. 7).

Proces van de doorlopen stappen

Voor de herijking van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën zijn in figuur 1.1 de te beantwoorden vragen kernachtig weergegeven. In de praktijk zijn deze stappen, en met name de stappen 3, 4 en 5, wat meer iteratief vormgegeven in figuur 1.2 (zie bijlage 1 voor het proces en een grotere weergave van de figuren).

Figuur 1.1: Navigatiekaart tweede herijking (proces t/m 2026).

Figuur 1.2: De stappen in een meer iteratief proces.

Gezamenlijke uitgangspunten

Om, vanuit de bijdragen van de thema's en gebieden, tot een consistent resultaat te komen, is het belangrijk om binnen alle deelprogramma's met dezelfde uitgangspunten te werken. Daarbij:

- Is gewerkt met een heldere en onderbouwde referentie als basis voor het vergelijken van beleidsalternatieven, zoals vastgelegd in het document 'Referenties, Deltascenario's en hydraulische uitgangspunten voor de herijking van het deltaprogramma'.*
- Is gebruik gemaakt van de mogelijkheden die het huidige Delta-instrumentarium biedt. Daar waar, binnen de planning, de beslisinformatie voor de besluitvorming kwantitatief onderbouwd kan worden, is dat gebeurd. Daar waar dat niet mogelijk was, is de onderbouwing kwalitatief.
- Richt de herijking zich op doelbereik 2050, maar is nadrukkelijk gereflecteerd op de houdbaarheid van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën richting 2100 (en voor het Deltaprogramma Waddengebied daaraan voorbij), en de betekenis daarvan voor de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën voor 2050.
- Is voor de beoordeling van de opties voor herijking op hun doelbereik en effecten de Vergelijkingssystematiek 2025 ontwikkeld; voortbouwend op de Vergelijkingssystematiek 3.0 (2013)¹ en het Duidingskader Zeespiegelstijging (2023)² en toepasbaar gemaakt voor de thema's en gebieden. Inclusief eenduidige afspraken over de referentiesituatie (autonome ontwikkeling).

* Er is in deze herijking sluiten we aan bij de in het hoofdrapport benoemde Deltascenario's met daarbij de volgende stappen:

1. Start met scenario Stoom in de eerste iteratieslag: Dit is het meest extreme scenario, waarin zowel klimaatverandering als sociaaleconomische druk maximaal zijn. Het vormt daarmee een ideale stresstest die helpt om de grootste kwetsbaarheden en knelpunten tijdig in beeld te brengen op het gebied van waterveiligheid, zoetwaterbeschikbaarheid en ruimtegebruik.

2. Uitvoeren tweede toets (gevoeligheidsanalyse): hierbij wordt nagegaan of de uitkomsten van de herijking sterk zouden verschillen in een milder scenario (ruim, vlug of warm). Zo blijven alle aspecten van de vier scenario's betrokken, zonder dat elk afzonderlijk volledig hoeft te worden doorgerekend.

In de vele werkateliers Samenhang & Verbinding is toegewerkt naar samenhang in de voorstellen voor de herijkte deltabeslissingen en voorkeursstrategieën van de verschillende Deltaprogramma's, met ook duidelijke verbindingen naar relevante

¹ Zie [20131104+Vergelijkingssystematiek+3+0+-+hoofdpijnen+2+-+definitief+concept_tcm309-347481.pdf](#)

² Zie [Eindrapportage+Duidingskader+definitief+-+16+mei+2023.pdf](#)

andere opgaven en programma's, zoals ruimte, landelijk gebied, woningbouw en energie.

Voor het DPW is de stap richting de andere Deltaprogramma's minder relevant, omdat het DPW hier vrijwel geen overlap mee heeft. Het DPW heeft wel overlap met andere regionale programma's (zoals de Agenda voor het Waddengebied 2050 en het Uitvoeringsprogramma Waddenagenda 2021-2026). Deze plannen zijn en zullen op elkaar worden afgestemd.

Daarnaast vindt afstemming plaats op het vlak van onderzoek in relatie tot de kust met DP Hollandse Kust en DP Zuidwestelijke Delta.

Doordat in deze herijkingsperiode het Deltaprogramma Kust is getransformeerd naar Deltaprogramma Hollandse Kust, valt voortaan ook het onderdeel Noordzee-kust ter hoogte van de Waddeneilanden onder het Deltaprogramma Waddengebied.

1.3 Samenwerking en besluitvorming

Het Deltaprogramma Waddengebied bestaat uit een Regieteam DPW, een MT dat via de Waddengovernance loopt en een Stuurgroep DPW.

De voorzitter van het Regieteam is de programmamanager. Deze voorzitter neemt ook deel aan de Programma overleggen van het Deltaprogramma nationaal.

De voorzitter van de SG DPW haalt de regionale standpunten op en neemt die mee naar de nationale Stuurgroep Deltaprogramma.

In het Deltaprogramma zitten de volgende partners:

- Provincies: Noord-Holland, Fryslân, Groningen.
- Waterschappen: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), Wetterskip Fryslân, Noorderzijlvest (NZV), Hunze & Aa's.
- Gemeentelijke organisaties: Vereniging Waddenzeegemeenten (vaste wal), Gemeenschappelijk Regeling (GR) De Waddeneilanden.
- Veiligheidsregio's: Noord-Holland Noord, Fryslân en Groningen.
- Rijk: Rijkswaterstaat Noord-Nederland, Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving, ministerie Infrastructuur en Waterstaat, ministerie Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

Omdat er naast het DPW nog andere gremia actief zijn, is in bijlage 2 een overzicht van deze gremia opgenomen ('definitiedocument gremia Waddengebied').

1.4 Leeswijzer

In dit Syntheserapport wordt achtereenvolgens ingegaan op:

- De voorkeursstrategie van het Deltaprogramma Waddengebied 2021 (hoofdstuk 2).
- Inzichten en ontwikkelingen (hoofdstuk 3).
- Opties voor herijking en de Ontwikkelagenda (hoofdstuk 4).
- Voorstel voor herijking voorkeursstrategie van het Deltaprogramma Waddengebied (hoofdstuk 5).
- Ontwikkelagenda (hoofdstuk 6).
- Borging en doorwerking (hoofdstuk 7).
- Tot slot (hoofdstuk 8).

2 De voorkeursstrategie van het Deltaprogramma Waddengebied 2021

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft op hoofdlijnen de voorkeursstrategie van het Deltaprogramma Waddengebied zoals vastgesteld in het Deltaprogramma 2021³ (resultaat eerste herijking van het Deltaprogramma).

2.2 De voorkeursstrategie Deltaprogramma Waddengebied 2021 (stap 1)

Het Deltaprogramma Waddengebied is vooral gericht op waterveiligheid. In **2021** is het volgende opgeschreven over de voorkeursstrategie⁴ hiervan:

Voor de voorkeursstrategie Waddengebied vormen de voorstellen voor de herijkte deltabeslissing Waterveiligheid en de beslissing Zand de kaders. De huidige strategie blijft gehandhaafd:

- Behoud van de bufferende werking van de eilanden, de buitendelta's en het intergetijdengebied;
- Behoud van het zandige systeem van de kust, inclusief pilots, monitoring en systeemkennisontwikkeling;
- Preventie door middel van innovatieve dijken met meervoudig ruimtegebruik, inclusief de kwelders;
- Een integrale veiligheidsstrategie per Waddeneiland.

Wel zijn enkele intensiveringen nodig:

- Versterking van het onderzoek naar de werking van het Waddenzeesysteem: de gevolgen van de zeespiegelstijging op het zandige systeem en handelingsperspectieven voor het gebied in beeld brengen (zoals zandsuppleties, sedimentatie versnellen door biobouwers en golfreductie door voorlanden), onder andere via het Kennisprogramma Zeespiegelstijging;
- Verdere ontwikkeling en uitvoering van de zone rondom de primaire waterkeringen van het vaste land van het Waddengebied;
- Opstellen van de integrale veiligheidsstrategieën in samenhang met keuzes voor het lange termijn kustbeheer;
- Onderzoek naar de betekenis van droogte en verzilting op de Waddeneilanden voor de integrale veiligheidsstrategie per Waddeneiland.

Toelichting⁵

Integraliteit

Er wordt ingezet op innovatieve dijkversterking met een maatschappelijke meerwaarde. Er komen integrale veiligheidsstrategieën die samenhangen met keuzes voor het kustbeheer op de lange termijn (tekst gaat verder onder figuur 3 op de volgende pagina).

³ Dit Deltaprogramma is te downloaden op [Nationaal deltaprogramma 2021 Koersvast werken aan een klimaatbestendig Nederland | Rapport | Rijksoverheid.nl](#).

⁴ Zie voor de inhoud DP 2021: hst 6.7 Waddengebied uit het [Nationaal deltaprogramma 2021 Koersvast werken aan een klimaatbestendig Nederland | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

⁵ Afkomstig van [Voorkeursstrategie Waddengebied | Deltaprogramma](#)

Waterveiligheid

- De voorkeursstrategie Waddengebied komt voort uit de deltabeslissing Waterveiligheid en de Beslissing Zand. De uitvoering is uitgewerkt in een serie maatregelen voor het Waddengebied. De voorkeursstrategie voor het Waddengebied richt zich op het behoud van de bufferende werking van de eilanden, de buitendelta's en het intergetijdengebied. Ook het zandige systeem van de kust is belangrijk, evenals pilots, monitoring en kennisontwikkeling. Elk Waddeneiland krijgt een eigen veiligheidsstrategie, met een grote rol voor innovatieve dijken, die beschermen tegen de zee. De nadruk ligt hierbij op meervoudig ruimtegebruik, inclusief de kwelders. De uitvoering van de voorkeursstrategie ligt op schema.
- Het onderzoek naar de werking van het Waddenzeesysteem intensiveert. Dit onderzoek richt zich op de gevolgen van de zeespiegelstijging voor het zandige systeem en handelingsperspectieven voor het gebied (zoals zandsuppleties, sedimentatieversnelling en golfreductie). Dat gebeurt onder meer via het Kennisprogramma Zeespiegelstijging.

3 Ontwikkelingen en nieuwe inzichten

3.1 Inleiding

Sinds de eerste herijking van deltabeslissingen en voorkeursstrategieën in 2021, hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan. Ook heeft deze periode tot nieuwe inzichten geleid. In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen en inzichten voor het Deltaprogramma Waddengebied en de samenhang met andere (Delta)programma's. Deze ontwikkelingen en inzichten vormen de aanleiding voor de herijking van de voorkeursstrategie Waddengebied.

3.2 Ontwikkelingen en inzichten

Een adviesbureau heeft ten behoeve van deze tweede herijking in opdracht van DPW een bureaustudie uitgevoerd naar nieuwe ontwikkelingen en inzichten, die mogelijk tot een aanpassing van de huidige voorkeursstrategie kunnen leiden. De bronnen en resultaten van de bureaustudie zijn besproken met het Regieteam DPW en opgenomen in een PowerPoint. Deze PowerPoint is als bijlage bij dat Synthesedocument opgeleverd.

De resultaten van de bureaustudie worden in onderstaande opsomming samengevat voor drie thema's:

- Water en klimaat,
- Natuur en duurzaamheid,
- Ruimtelijke inrichting.

Water en klimaat

1. In opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en de Deltacommissaris zijn de **deltascenario's**⁶ in 2024 geactualiseerd. Deze nieuwe deltasceario's laten voor 2050 en 2100 de volgende ontwikkelingen in de wateropgaven zien:
 - a. **Toename zeespiegelstijging**⁷: met maximaal 38 cm in 2050 en met maximaal 124 cm in 2100 t.o.v. de referentie (1995-2014). Dit is direct van invloed op de waterveiligheid in het Waddengebied.
 - b. **Toename extreme neerslag**, met een hogere frequentie en toename van wateroverlast tot gevolg. De wateroverlast kan worden versterkt doordat het afvoeren van regenwater naar zee in de toekomst meer moeite kost door de stijgende zeespiegel. De toename van neerslag en wateroverlast heeft geen directe invloed op waterveiligheid. Hoewel maatregelen voor waterveiligheid en maatregelen tegen wateroverlast lokaal kunnen worden gecombineerd, zijn er wel indirecte effecten op de conditie van keringen: langdurige neerslag en hoge grondwaterstanden kunnen bijvoorbeeld de stabiliteit van keringen beïnvloeden, waardoor klimaatverandering leidt tot een samenloop van problemen die integraal moet worden beschouwd.
 - c. **Toenemend watertekort**: het aantal perioden van droogte en de tijdsduur ervan nemen toe. Ook de verzilting neemt toe. Dit heeft grote gevolgen voor

⁶ Zie: [Deltascenario's | Deltaprogramma](#)

⁷ Dit is de voorspelde zeespiegelstijging voor de Noordzee. De gemeten zeespiegelverandering varieert langs de Nederlandse kust (Zeespiegelmonitor 2022) en ook binnen de Waddenzee. Het is momenteel niet bekend hoe de zeespiegelstijging voor de Waddenzee zal uitpakken. Het is dan ook belangrijk dat hiernaar onderzoek wordt gedaan, mede om de knippunten beter in beeld te kunnen brengen.

de natuur en (drink)waterbeschikbaarheid. Dit vraagt om meer oplossingen om water vast te houden en langere tijd te kunnen bergen. Dit heeft geen directe invloed op waterveiligheid, maar mogelijk kunnen de maatregelen voor waterveiligheid en voor weerbaarheid tegen watertekort elkaar lokaal wel versterken.

- d. **Verandering van grondwaterstanden** door zeespiegelstijging waardoor de vrije afstroom van water via technische oplossingen moet plaatsvinden.
2. Via recente studie (Systeemanalyse waterveiligheid Waddenzee en Eems-Dollard – KP ZSS⁸, HKV 30 mei 2023⁹) is het inzicht opgedaan dat de **extra benodigde kruinhoogte** (HBN¹⁰) van de dijken langs de Waddenzee en Eems-Dollardkust als gevolg van zeespiegelstijging hoger is dan de zeespiegelstijging. De minimaal benodigde kruinhoogte stijgt dus (tussen Lauwersmeer en Eems-Dollard) sneller dan de zeespiegelstijging. Dit komt omdat de golfbelasting toeneemt door de hogere waterstanden en de bodem de zeespiegelstijging niet kan volgen in het bodemscenario Voortzetting Trend. Dit betekent ook dat de benodigde ruimte voor dijkversterkingen navenant groter is, en dat de harde scheiding buitendijks-dijk-binnendijks toeneemt.
3. **Verandering van de morfologie** van het Waddengebied door onder meer zeespiegelstijging enerzijds en bodemdaling anderzijds. Dit heeft impact op de waterveiligheid aangezien deze ontwikkelingen de bufferende werking kunnen verlagen.

In 2023 zijn in opdracht van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging op nationaal niveau **drie lange termijn denkrichtingen** uitgewerkt: Beschermen, Zeewaarts en Meebewegen¹¹. Deze uitwerkingen hebben een focus op de Rijn-Maasmonding en de Zuidwestelijke Delta. In deze rapportages zijn geen specifieke uitwerkingen opgenomen voor het Waddengebied. Wel is er een verkennende workshop uitgevoerd naar alternatieve oplossingsrichtingen. Dit geeft echter nog onvoldoende vergelijkingsmateriaal voor het huidige adaptatiepad en/of inzicht in 'knikpunten' en/of overstapmogelijkheden naar andere adaptatiepaden.

Natuur en duurzaamheid

1. Meer **focus op natuur en waterkwaliteit**: de natuur- en (drink)waterkwaliteit staat onder druk in Nederland. De Europese Commissie vraagt om de EU-richtlijnen voor water en natuur met de Natuurherstelverordening beter te borgen. Dit heeft een raakvlak met waterveiligheid aangezien de benodigde ruimte voor dijkversterkingen ten koste kan gaan van het huidige type natuur. Anderzijds kunnen dijkversterkingen juist ook worden gecombineerd met de realisatie van (nieuwe) natuur. Tot slot wordt opgemerkt dat ook zandsuppleties impact hebben op (onderwater-)natuur.
2. **Meer inzicht in de knelpunten voor natuur**. Via de evaluatie van Natuurbeheerplannen zijn knelpunten voor natuur geïdentificeerd en de volgende acties geformuleerd: oplossen van urgente knelpunten hoogwatervluchtplaatsen, uitbreiden broedhabitat, steiler maken van kwelders en zomerpolders, optimalisatie van gradiënten en migratieroutes (ook voor andere organismen dan vis) en uitbreiding zoet-zout en verminderen van verstoring/predatie. Deze acties hebben geen directe relatie tot waterveiligheid, maar

⁸ KP ZSS = Kennisprogramma Zeespiegelstijging

⁹ [Systeemanalyse waterveiligheid Waddenzee en Eems-Dollard - KP ZSS | Deltaprogramma](#)

¹⁰ HBN = Hydraulisch belastingniveau.

¹¹ De denkrichting Meegroeien is naar buiten gebracht bij het Deltacongres 2025 in Breda. Doordat het niet meer mogelijk is een uitwerking hiervan voor het Waddengebied in deze herijking mee te nemen, neemt het DPW dit mee in de volgende derde herijking.

waterveiligheidsmaatregelen kunnen lokaal wel tot meekoppelkansen leiden voor natuur.

3. Meer **aandacht voor duurzaamheid en Nature-Based Solutions**. Dit heeft een raakvlak met waterveiligheid aangezien dit kan leiden tot andere dijkconcepten (nature based) en andere uitvoeringsmethodieken (emissiearm) en de wens om meer te werken met gebiedseigen materiaal. Ook systeem-suppleties, zoals de eb-delta suppleties (vb. Amelanderveegat) vallen hieronder.

Ruimtelijke inrichting

1. **Ruimtedruk**: diverse opgaven dwingen bestuurders tot keuzes wat waar wel of juist niet kan. Deze druk neemt toe op verschillende schaalniveaus. Ook nu al zijn er knelpunten bij het uitvoeren van dijkversterkingen, omdat het conflicteert met onder andere aanwezige natuurwaarden, landbouw, sociaaleconomische ontwikkelingen, leefbaarheid. Dit heeft een raakvlak met waterveiligheid aangezien toekomstige dijkversterkingen extra ruimte vragen. De ruimtevragers zijn globaal als volgt:
 - Buitendijks: aanwezigheid van N2000-gebieden;
 - Binnendijks: aanwezigheid van natuur (onder andere N2000), ruimte voor PAGW-doeleinden (ontwikkelen van basissysteemkwaliteit bijvoorbeeld door realisatie van extra marien milieu), landbouw, energie-infrastructuur zoals bij Oostpolder (uitbreiding bij Eemshaven), recreatie en (toename van) inwoners.
2. **Water en Bodem Sturend¹²**: Water en Bodem Sturend is nieuw nationaal beleid voor de ruimtelijke inrichting van Nederland, waarbij het bodem- en watersysteem leidend wordt gemaakt bij ruimtelijke keuzes, zoals de locatiekeuze voor woningbouw en industrie. Dit beleid heeft geen directe invloed op de normering of beoordeling van waterveiligheid, maar draagt wél bij aan bewustwording van het belang van waterveiligheid en daarmee aan de uitvoerbaarheid van waterveiligheidsmaatregelen.¹³

3.3 Samenhang en Verbinding

Samenhang met andere Deltaprogramma's

De onderdelen van de voorkeursstrategie van het Deltaprogramma Waddengebied hebben op dit moment een beperkt raakvlak met de andere deelprogramma's en Deltabeslissingen. De raakvlakken die er zijn, gaan vooral over landelijke consistentie. Daarbij valt te denken aan bijvoorbeeld hoe omgegaan wordt met ruimtelijke reserveringen voor waterkeringen. Uiteraard kan regionaal maatwerk geleverd worden, maar landelijke keuzes maken kan doelmatiger en effectiever zijn.

Niettemin is een goede aansluiting op de andere Deltaprogramma's van belang, zoals bijv. onderzoek in relatie tot de kust met *DP Hollandse Kust en DP Zuidwestelijke Delta*.

Doordat in deze herijkingsperiode het Deltaprogramma Kust is getransformeerd naar Deltaprogramma Hollandse Kust, valt voortaan ook het onderdeel Noordzeekust ter hoogte van de Waddeneilanden onder het Deltaprogramma Waddengebied.

Bepaalde zaken uit het *Deltaprogramma Waterveiligheid*, zoals de *Deltabeslissing Waterveiligheid*, hebben invloed op het DPW. De gewenste aanpak van waterveiligheid op het vlak van meer integrale concepten voor de waterkeringen en het kustgebied is hier een relevant raakvlak mee. In de huidige uitvoeringspraktijk

¹² [Kamerbrief over rol Water en Bodem bij ruimtelijke ordening | Kamerstuk | Rijksverheid.nl](#). Deze brief is door de toenmalige regering in 2024 afgeschaald naar 'Water en bodem richtinggevend' ([pdf](#)).

¹³ Zie ook <https://iplo.nl>

zorgen de gewenste integrale benaderingen soms juist voor een toename van complexiteit en staan deze soms een voortvarende uitvoering in de weg. In de Deltabeslissing Waterveiligheid loopt de evaluatie van de normering van dijken. Deze normering is in 2017 vastgesteld. De minister heeft de Tweede Kamer over o.a. deze evaluatie in een brief¹⁴ (d.d. 27 januari 2026) geïnformeerd.

Verbinding met andere programma's

Het Deltaprogramma Waddengebied heeft, naast samenhang met een beperkt aantal andere Deltaprogramma's, vooral een relatie met andere opgaven en daaraan gekoppelde programma's in de regio. Daarom is een goede verbinding met deze opgaven en programma's van groot belang voor het hele Waddengebied. Het DPW doet haar best zichtbaar te zijn voor andere programma's en deze programma's bij haar werkzaamheden te betrekken. Hierbij is ook aandacht voor de betrokkenheid bij de transitie Kust & Klimaat uit het *Uitvoeringsprogramma van de Agenda voor het Waddengebied 2050*.

Klimaatverandering, aangescherpte natuurdoelen en cumulatieve ruimtelijke claims vragen om een samenhangende afweging van waterveiligheid, natuur en sociaaleconomische functies, met expliciete aandacht voor elkaars belangen. Het in ontwikkeling zijnde *Beleidskader Natuur Waddenzee* richt zich op het gericht reduceren van menselijke drukfactoren, om het ecosysteem te versterken en het risico op verslechtering te verminderen. In de uitvoering kan dit in beginsel schuren met de waterveiligheidsopgave, met name waar dijkversterkingen leiden tot extra ruimtebeslag binnen de begrenzing van de Waddenzee. Dit vraagt om een integrale benadering van waterveiligheid en natuur, met expliciete aandacht voor meekoppelkansen. Hieraan werken provincies en waterschappen samen aan de transitie Kust & Klimaat en betrekken hierbij het Rijk en de gemeenten.

Er zijn ook raakvlakken die wel het Waddengebied raken, maar niet direct de opgaven van dit Deltaprogramma. Zo wordt er binnen *DP Zoetwater* en *DP IJsselmeergebied* gekeken naar het zoetwatervoorraadbepaling en het peilbeheer op het IJsselmeer. De natuur/ecologische waterkwaliteit van de Waddenzee is afhankelijk van zoet-zout gradiënten. De keuzes die in het IJsselmeergebied gemaakt worden, kunnen invloed hebben op die gradiënt, met name in droge periodes in de zomer. Omdat het hier vooral gaat om de ecologie van de Waddenzee neemt DPW hier nu (nog) geen proactieve rol.

3.4 Onzekerheden en leemten in kennis

Ontwikkelingen en nieuwe inzichten vormen de aanleiding om de voorkeursstrategie Waddengebied tegen het licht te houden. Tegelijk hebben we, met de blik op de lange termijn, te maken met onzekerheden en weten we veel ook nog niet. Dat is geen legitimatie om niets te doen, maar is wel een aandachtspunt voor volgende herijkingen. In de Ontwikkelagenda (zie hoofdstuk 6) komen we hierop terug.

Ondanks de opgedane kennis binnen en buiten het Deltaprogramma Waddengebied, kent de opgave nog onzekerheden, waaronder:

- a. Het tempo en de mate van de zeespiegelstijging;
- b. Het tempo en de mate van de bodemdaling;
- c. Het meegroeivermogen ("De mate van opslibbing die de natuur zelf kan leveren om de huidige Waddenzee in stand te houden") van het Waddengebied;

14

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2026Z01486&did=2026D03584

- d. De omvang van de ruimtedruk en opgaven zowel binnendijks als buitendijks.

Aanvullend op de punten a t/m d leeft er de wens om bij dijkversterkingen zoveel mogelijk gebruik te maken van *gebiedseigen materiaal*. Het is daarom van belang om te verkennen of er voldoende gebiedseigen materiaal beschikbaar is.

4 Opties voor herijking

4.1 Inleiding

Het voorstel voor de herijking van de voorkeursstrategie Waddengebied is tot stand gekomen op basis van de stappen in het herijkingsproces, zoals weergegeven in de figuren 1.1 en 1.2. In die stappen zijn achtereenvolgens de volgende vragen beantwoord:

- **Stap 2 - verdiepende analyse:** welke ontwikkelingen en inzichten leiden tot een noodzaak om voorkeursstrategie Waddengebied tegen het licht te houden? Welke onderdelen van de huidige voorkeursstrategie Waddengebied zijn op basis van die analyse van belang en urgent om nu te herijken, en welke onderdelen vergen meer tijd en kunnen later? Hiermee is de scope van de herijking bepaald.
- **Stap 3 – uitwerken opties voor herijking:** wat zijn op basis van de scope van de tweede herijking (resultaat stap 2) de mogelijke opties voor herijking die in beschouwing zijn genomen?
- **Stap 4 – beoordeling en vergelijking opties voor herijking:** wat is het doelbereik, wat zijn de te verwachten (neven-)effecten van de opties voor herijking die in stap 3 in beschouwing zijn genomen?
- **Stap 5 – afweging en voorstel voor herijking:** welke aanpassingen voor de voorkeursstrategie Waddengebied worden voorgesteld?

4.2 Verdiepende analyse - Wat vergt herijking (stap 2)

Deze paragraaf bevat een overzicht van belangrijke conclusies op basis van de uitgevoerde verdiepende analyse, ten aanzien van de (onderdelen van) deltabeslissingen en voorkeursstrategieën die mogelijk aanpassing vergen en daarom in het proces van de tweede herijking tegen het licht zullen worden gehouden. Zodoende is in deze stap in feite de scope van de 2^e Herijking bepaald: wat is van belang om nú te herijken en wat vergt meer tijd en wordt geagendeerd voor de 'ontwikkelagenda' (hoofdstuk 6)?

4.2.1 Houdbaarheid huidige voorkeursstrategie voor 2030, 2050 en 2100

Er is geen aanleiding (uitgaande van de Deltascenario's bij 2050) om de huidige voorkeursstrategie in deze herijkingsperiode te wijzigen. Het is technisch gezien mogelijk om de waterveiligheid te blijven realiseren door het versterken van waterkeringen en zandsuppleties¹⁵. Wel is het van belang om te beseffen en te realiseren dat het versterken van waterkeringen extra ruimte vraagt. De extra ruimte gaat ten koste van het huidige gebruik maar waterkeringen zijn goed te combineren met waardevolle functies als daar tijdig in het ontwerp rekening mee wordt gehouden. Het is dan ook nuttig om te verkennen of, waar en hoe de huidige voorkeursstrategie kan worden geoptimaliseerd, bijvoorbeeld door het toepassen van andere (brede) dijk- of keringsconcepten en/of living dikes¹⁶. Deze verkenning zal plaatsvinden in samenhang met de ontwikkeling van de Routekaart Plus (een uitwerking van samengevoegde onderdelen uit het Uitvoeringsprogramma van de Agenda voor het Waddengebied 2050).

¹⁵ Conclusie uit brief: [Tussenbalans Kennisprogramma Zeespiegelstijging brief Tweede Kamer 7 november 2023 | Deltaprogramma](#) en zie pag. 26-27 en 32-33 van [Tussenbalans van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging](#).

¹⁶ [Living Dikes: Stability of saltmarshes under extreme hydrodynamic forcing | Department of Civil Engineering](#)

Tot slot is het van belang om te inventariseren hoeveel materiaal er nodig zal zijn om de huidige voorkeursstrategie voort te zetten en te zorgen dat dat materiaal tijdig beschikbaar wordt gemaakt.

Tempo en koers adaptatiepad(en)

Als onderdeel van de voorkeursstrategieën, zijn voor het Deltaprogramma 2015 adaptatiepaden ontwikkeld. Deze adaptatiepaden vormen een belangrijke basis voor de strategie en de daarin gekozen oplossingsrichtingen, en voor de programmering van maatregelen.

Het huidige adaptatiepad (de realisatie van de voorkeursstrategie) van het Waddengebied ligt op koers. Er is geen gelijkwaardige uitwerking beschikbaar van *alternatieve* adaptatiepaden.

4.2.2 Te agenderen in 2^e en 3^e Herijking

Het Deltaprogramma Waddengebied concludeert dat er vooralsnog geen aanleiding is om de kernelementen van de huidige voorkeursstrategie (dijkversterkingen en zandsuppleties) te herijken. Wel vindt het DPW het van belang om tijdens deze en de volgende herijking een verkenning uit te voeren naar:

- Of, hoe en waar het mogelijk en wenselijk is om de huidige voorkeursstrategie te optimaliseren door middel van andere (brede) dijk- of keringsconcepten en/of living dikes. Deze brede concepten zouden de negatieve impact van dijkversterkingen mogelijk kunnen verminderen en/of meekoppelkansen bieden voor andere opgaven, zoals wateroverlast, landbouw, leefbaarheid en op sociaaleconomisch vlak;
- Welke materialen er nodig zouden zijn om de huidige voorkeursstrategie voort te zetten (al dan niet met brede dijkconcepten) en in welke mate dit kan met gebiedseigen materiaal;
- Wat er nodig is om de benodigde materialen beschikbaar te maken (bij voorkeur uit en in het eigen gebied);
- Wat er nodig is aan ruimte en hoe/waar die ruimte beschikbaar kan worden gemaakt en wat de cumulatieve impact is op het huidige gebruik (zoals natuur en landbouw).
- Naar de toenemende problematiek van wateroverlast in buitendijkse gebieden (w.o. haven Vlieland en West Terschelling) en bijbehorende oplossingsrichting in de tijd (adaptatiepad).

De resultaten van deze verkenning kunnen leiden tot een nadere aanscherping van de voorkeursstrategie en het (opstellen van het) bijbehorende adaptatiepad.

4.2.3 Te agenderen in de Ontwikkelagenda

Het Deltaprogramma Waddengebied vindt het belangrijk dat:

- Het onderzoek wordt voortgezet naar de verandering van de morfologie (bron: Deltares, 2023) en de daaruit volgende consequenties voor waterveiligheid en het benodigde suppletierégime van Waddengebied – in het bijzonder bij versnelde zeespiegelstijging.
- Alternatieve adaptatiepaden verder worden uitgewerkt. Het gaat dan om de in de tijd uitgewerkte lange termijn denkrichtingen zoals bijvoorbeeld 'Zeewaarts', 'Beschermen', 'Meebewegen' en 'Meegroeien' van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging.

Met behulp van de alternatieve adaptatiepaden kunnen de voor- en nadelen van het huidige pad worden afgewogen tegen de voor- en nadelen van de *alternatieve* paden. Daarnaast bieden de verschillende adaptatiepaden samen inzicht in mogelijke knikpunten, lock-ins, low-regrets, overstapmogelijkheden, overstapmomenten en benodigde kennis om tot keuzes te komen.

4.3 Opties voor herijking (stap 3)

In (de samenvatting van) het *Integraal Syntheserapport* van de verdiepende analyse (stap 2) zijn vijf overwegingen opgenomen, die de deelprogramma's meenemen in de stappen van de tweede herijking. Dit is in november 2024 afgesproken in de Stuurgroep DP.

Hieronder staat -waar relevant- aangeven hoe is omgegaan met de overwegingen (zie evt. toelichting in het integraal Syntheserapport stap 2).

1. Haalbaarheid doelen Deltaprogramma voor 2050

Hoe wordt (indien relevant) gekeken naar eventuele mogelijkheden voor versnelling van het tempo van uitvoering en waar nodig het concretiseren van doelen.

Uitvoering in de regio Waddengebiet betreft nu vooral – conform de huidige voorkeursstrategie – versterking van waterkeringen en uitvoering van zandsuppleties. De waterveiligheidsdoelen voor 2050 blijven haalbaar. Tegelijkertijd staat de uitvoering van dijkversterkingen onder toenemende druk, vooral door de wens om het gebied integraal te benaderen. Deze bredere gebiedsaanpak vergroot de complexiteit van de projecten voor de waterschappen en legt extra druk op zowel capaciteit als planning. Daarnaast maakt deze integrale benadering de financiering vanuit het HWBP soms complexer.

In de brief van de minister (zie voetnoot 14) wordt aandacht gevraagd voor de interactie tussen de verschillende lagen van meerlaagsveiligheid¹⁷: *'Het is van belang dat ook wordt geïnvesteerd in de andere lagen. Zo is het ook van belang om voorbereid te zijn op een mogelijke overstroming in de crisisbeheersing omdat een dijk te allen tijde kan falen.* Tevens staat in deze brief: *'Tegelijk en juist vanwege de specifieke eilandsituatie is het van groot belang dat de integrale veiligheidsstrategie voor de Waddeneilanden nader wordt uitgewerkt. Afgesproken is daarom dat het Rijk hieraan zal bijdragen en dat dit opgepakt wordt in het kader van het Deltaprogramma Waddengebiet, met betrokkenheid van de Deltacommissaris.'*

2. Langetermijnperspectief na 2050

Hoe wordt bekeken of keuzes voor 2050 ook de goede keuzes zijn met het oog op de langere termijn?

We kijken bij de herijking ook door naar de periode 2050 – 2100. Belangrijkste variabele daarbij is de mate en snelheid van zeespiegelstijging. Dit kan nieuwe morfologische ontwikkelingen in de Waddenzee in gang zetten, maar de onzekerheid daarover is groot. Daarom is vooral het monitoren en ontwikkelen van systeemkennis daar van belang. Nieuwe keuzes zijn nog niet aan de orde. Het 'nu' blijven uitvoeren van dijkversterkingen en zandsuppleties lijken op de lange termijn nog steeds no-regret maatregelen. De consequenties van onze keuzes in deze herijking worden dan ook in dat licht bekeken. Desalniettemin is het zeer relevant om wel door te kijken naar de toekomstige inrichting van het kustgebied, omdat niet alle huidige functies houdbaar blijven op de langere termijn.

¹⁷ Toelichting meerlaagsveiligheid: De veiligheid wordt geborgd door meerdere lagen. De eerste laag is preventie: het voorkómen van een overstroming. Dit is én blijft de belangrijkste pijler van het waterveiligheidsbeleid. Een overstroming is echter nooit uit te sluiten. De tweede en derde laag zijn dan ook gericht op het beperken van de gevolgen van een overstroming. De tweede laag richt zich op ruimtelijke inrichting van ons land om schade en overlast te beperken. De derde laag gaat over crisisbeheersing en voorbereiding op een mogelijke overstroming (rampenbeheersing). Laag vier, waterrobuust herstel is erop gericht om een getroffen gebied beter dan voorheen in te richten voor nieuwe periodes van extreem weer. Tenslotte is er de basislaag (laag 0) waterbewust handelen, erop gericht op het bewustzijn te vergoten van de risico's bij wateroverlast voor inwoners en bedrijven. Zie voor meer informatie het Eindadvies Beleidstafel wateroverlast en hoogwater: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-1066578.pdf>.

3. Brede kijk op herijking

*Hoe wordt gekeken naar opties voor oplossingen buiten het watersysteem?*¹⁸

In de huidige herijking wordt dit niet expliciet verkend. Het Deltaprogramma Waddengebied agendeert dit voor de komende jaren van verdere samenwerking. Ook lopen er al diverse initiatieven die hierop ingaan, waaronder het Uitvoeringsprogramma bij de Agenda voor het Waddengebied 2050, met name de transitie Kust en Klimaat, onderdeel Routekaart Plus. Dit hangt ook nauw samen met punt 2 (lange termijnperspectief).

4. Landelijke en bovenregionale keuzes

Hoe is omgegaan met (systeem)keuzes die meerdere deelprogramma's raken, en wat vergt nog aandacht bij het zorgen voor samenhang tussen systeemkeuzes en de daaruit voortvloeiende herijking van (andere) deltabeslissingen en (andere) voorkeursstrategieën?

Op dit moment lijken er geen systeemkeuzes op de agenda te staan die het DPW direct raken.

5. De werkwijze en organisatie van het Deltaprogramma

Welke nieuwe inzichten zijn er die mogelijk aanleiding geven om de werkwijze en organisatie (op onderdelen) tegen het licht te houden (bv. inhoudelijke aanleidingen voor aanpassing werkwijze en organisatie gezien de opties die worden bekeken)?

Gezien de besluiten in 2024 over de integratie tussen DPW en Waddengovernance zou in 2025 bekeken worden hoe dit het beste vorm kan krijgen. De verbinding (in de vorm van bekendheid) tussen Waddengovernance en DPW is versterkt en inspanningen op het vlak van integratie worden voortgezet, maar vragen meer tijd.

In de Stuurgroep DPW van november 2025 is besloten een verkenning te doen naar de consequenties en de mogelijkheden van het meenemen van zoetwater en ruimtelijke adaptatie, om te bepalen of dit van meerwaarde is voor het DPW. Tot die tijd blijft het DPW hieromtrent een agenderende functie behouden en waar nodig zorgt het dat partijen goed op de hoogte zijn van wat er op de diverse (Deltaprogramma) tafels besproken wordt.

4.4 Beoordeling van de opties voor herijking (stap 4)

In een werksessie (juli 2025) zijn de opties voor herijking besproken. Aangezien het DPW maar één uitgewerkte optie beschikbaar heeft, te weten de huidige voorkeursstrategie binnen het DPW, is deze optie besproken.

De beoordeling van de huidige vks binnen het Deltaprogramma Waddengebied heeft als doel vast te stellen in hoeverre de bestaande aanpak voor waterveiligheid nog voldoet aan de eisen van toekomstige klimaatscenario's, ruimtelijke ontwikkelingen en maatschappelijke ambities. Deltaprogramma Waddengebied richt zich primair op waterveiligheid. Tijdens de werksessie is geprobeerd om aan de hand van de vergelijkingssystematiek te onderbouwen waarom de huidige vks voldoet. Dit bleek lastig, daarom is de vks in zijn geheel besproken. De resultaten hiervan staan hieronder beschreven.

¹⁸ Zie paragraaf 1.2 voor brede perspectief, zoals waterstaatkundig, ruimtelijk en natuurlijk perspectief.

4.4.1 Technische oplossingen voldoende tot en met 2050

De huidige strategie, gebaseerd op technische oplossingen, zoals dijkversterkingen, en systeemmaatregelen, zoals zandsuppleties, is uitvoerbaar en voldoende binnen de bandbreedte van de KNMI-klimaatscenario's tot 2050 (korte termijn). Er is voldoende zand beschikbaar en de versterking van primaire waterkeringen is haalbaar. Echter, bij versnelde zeespiegelstijging richting 2100 neemt de complexiteit en benodigde ruimte toe. Dan is er mogelijk een andere benadering nodig, bv. door de aanleg van waterveiligheidslandschappen (zie volgende hoofdstuk).

4.4.2 Ruimtelijke impact op de eilanden

De uitvoering van de vks heeft een toenemende invloed op het ruimtebeslag, met name in landbouw- en natuurgebieden. Brede keringsconcepten en zandsuppleties vragen om afwegingen tussen veiligheid en ruimtelijke kwaliteit. Op de eilanden lijkt de beschikbare ruimte beperkt, wat de toepasbaarheid van bredere oplossingen kan bemoeilijken. Het kan daardoor zijn dat hier gedurende langere periode meer technische oplossingen (verhogen/versterken van de dijken) nodig zijn.

4.4.3 Economische implicaties

De kosten van dijkversterking en suppleties zijn substantieel, maar worden als noodzakelijk beschouwd voor het waarborgen van waterveiligheid. Er is potentieel voor kostenreductie door het benutten van gebiedseigen materialen en het combineren van functies.

4.4.4 Ecologische effecten van zandsuppleties en fysieke ingrepen

Zandsuppleties en fysieke ingrepen kunnen druk uitoefenen op kwetsbare ecosystemen. Tegelijkertijd biedt de vks kansen voor natuurontwikkeling, mits die wordt geïntegreerd in het ontwerp. Er is behoefte aan meer systeemkennis over de morfologische respons van de Waddenzee en de eilanden.

4.4.5 Zoetwater en Ruimtelijke Adaptatie

De beschikbaarheid van voldoende zoetwater, met name in droge perioden, is een groeiend aandachtspunt in het Waddengebied. De kwetsbare zoetwaterpositie heeft gevolgen voor natuur, landbouw en drinkwatervoorziening. Het thema watertekort gaat voor 2050 een knelpunt vormen voor het Waddengebied en is vooralsnog belegd bij het Deltaplan Zoetwater.

Wateroverlast (onderdeel Ruimtelijke Adaptatie) lijkt vooralsnog geen prominent thema voor het DPW.

Vanuit leden van het DPW kwam diverse keren de vraag naar voren of het wenselijk is Zoetwater en Ruimtelijke Adaptatie in de toekomst een plek te geven in het Deltaprogramma Waddengebied, omdat zo wellicht de drie thema's van het Nationaal Deltaprogramma integraal benaderd kunnen worden. Hier wordt een verkenning naar gedaan (zie ook 4.3.5).

4.4.6 Robuuste vks tot 2050 met verkenning naar 2100

De huidige strategie is robuust tot 2050 en verkennend onderzoek naar 2100 wordt de komende periode gedaan. We verkennen hiervoor waterveiligheidslandschappen en werken de meerlaagsveiligheid op de eilanden verder uit. Daarnaast streven we ernaar de knikpunten scherper in beeld te krijgen aan de hand van beschikbare onderzoeken. Waterveiligheidslandschappen zijn integrale, toekomstgerichte gebiedsconcepten waarin de waterveiligheidsopgave wordt verbonden met andere ruimtelijke transitie, zoals klimaatadaptatie, natuur, landbouwverandering, energietransitie en woningbouw. Het concept draait om systematische toekomstverkenning, gebiedsanalyses en ontwerpvarianten die leiden tot robuuste, klimaatrobuuste en leefbare landschappen in de Nederlandse delta. De methodiek helpt overheden om praktisch invulling te geven aan deze integrale benadering.

4.4.7 Koppelkansen beter benutten

De vks biedt mogelijkheden voor integrale gebiedsontwikkeling, bijvoorbeeld door koppeling met natuur, recreatie, landbouw en energie. Deze kansen worden nog onvoldoende benut in de huidige strategie en verdienen verdere uitwerking.

4.4.8 Conclusie

De huidige vks is, mits voldoende middelen vrijgemaakt worden, voorlopig voldoende het overstromingsrisico te beperken. Bovendien is er in de huidige vks ruimte voor meer natuurlijke oplossingen zoals NBS (Nature Based Solutions). Vooruitdenken richting 2100 vraagt om een meer adaptieve en systeembewuste benadering van waterveiligheid. Het inrichten van Waterveiligheidslandschappen, waarin waterveiligheid, klimaatadaptatie en ruimtelijke transitie samenkomen, is daarbij een essentieel ontwikkelpad. Daarom wordt de uitwerking van waterveiligheidslandschappen opgenomen in de DPW-Ontwikkelagenda en verder uitgewerkt in samenwerking met de partners binnen de betrokken programma's.

Daarnaast is in de SG DPW van november 2025 besloten een verkenning te laten doen naar de consequenties en mogelijkheden van het meenemen van Zoetwater en Ruimtelijke adaptatie in het Deltaprogramma Waddengebied en in welke vorm dit plaats zou kunnen vinden.

5 Voorstel voor herijking

5.1 Inleiding

In de afgelopen jaren is stapsgewijs toegewerkt naar een voorstel voor de herijking van de voorkeursstrategie Waddengebied. De tussenresultaten zijn steeds besproken in de Stuurgroep DPW. Zo zijn bestuurders in de periode 2023-2026 stapsgewijs meegenomen en ligt er een goede gemeenschappelijke kennisbasis voor het maken van onderbouwde afwegingen over aanpassing van de voorkeursstrategie Waddengebied.

Het voorstel voor de herijkte voorkeursstrategie Waddengebied is opgenomen in paragraaf 5.2, met daarin de volgende opbouw:

- De nieuwe tekst van het voorstel voor de herijking van de voorkeursstrategie Waddengebied.
- Een onderbouwing/toelichting hierop.
- Een tijdpad.

De voorstellen uit dit hoofdstuk van het Syntheserapport worden opgenomen in het Eindrapport Tweede Herijking, dat input is voor het DP2027.

5.2 Voorstel herijking voorkeursstrategie Waddengebied (stap 5)

Voorstel voor de herijking van de voorkeursstrategie Waddengebied

De voorkeursstrategie van het DPW sluit aan bij de vorige vks (2021) en kenmerkt zich als:

- Behouden van de bufferende werking van de eilanden¹⁹, de buitendelta's en het intergetijdengebied;
- Behouden van het zandige systeem van de kust, inclusief pilots, monitoring en systeemkennisontwikkeling;
- Preventie tegen overstromingen door middel van innovatieve dijken met meervoudig ruimtegebruik, inclusief de kwelders.

Wel blijven enkele intensiveringen nodig op de volgende onderdelen:

- Versterking van het onderzoek naar de werking van het Waddenzeesysteem: de gevolgen van de zeespiegelstijging op het zandige systeem en handelingsperspectieven voor het gebied in beeld brengen (zoals zandsuppleties, sedimentatie versnellen door biobouwers golfreductie door voorlanden), onder andere via het Kennisprogramma Zeespiegelstijging²⁰ en het programma SOURCE (informatie over suppleties loopt via het ministerie I&W);
- Verdere ontwikkeling en uitvoering van de zone rondom de primaire waterkeringen van het Waddengebied²¹;
- Uitwerken van de, door de eilandbesturen, vastgestelde integrale veiligheidsstrategieën van de Waddeneilanden, in samenhang met keuzes voor het lange termijn kustbeheer. Dit raakt aan het invullen van laag 2, 3 en 4 van de meerlaagsveiligheid²²;

¹⁹ Met de bufferende werking van de Waddeneilanden wordt bedoeld dat eilanden de golven breken waardoor de golfslag op de dijken op de vaste wal verminderen.

²⁰ Dit sluit aan bij de denkrichting Meegroeien van het KP ZSS.

²¹ Dit wordt opgenomen bij de verkenning van de Waterveiligheidslandschappen.

²² zie ook kamerbrief

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2026Z01486&did=2026D03584).

- Onderzoek naar de betekenis van droogte en verzilting op de Waddeneilanden voor de integrale veiligheidsstrategie per Waddeneiland²³.

Toelichting op het voorstel voor herijking

Het is technisch mogelijk om de waterveiligheid te blijven realiseren door versterking van waterkeringen en zandsuppleties²⁴. Tegelijk is het nuttig om te verkennen of, waar en hoe de huidige voorkeursstrategie kan worden geoptimaliseerd met verschillende keringsconcepten. Het is relevant om inzicht te krijgen in de extra ruimte die toekomstige dijkconcepten mogelijk vragen en hoe dit zich verhoudt tot de huidige reserveringszones.

Bij de actualisatie van het profiel van vrije ruimte, die bij de waterschappen ligt, kan niet worden aangenomen dat verschillende keringsconcepten (structureel) worden meegenomen.

De huidige strategie is robuust tot 2050 en de komende periode wordt er verkennend onderzoek naar 2100 gedaan. We verkennen hiervoor waterveiligheidslandschappen en werken daarbij de meerlaagsveiligheid op de eilanden verder uit. Dit type landschap kan meegroeien, dan wel (sociaaleconomisch-) mee ontwikkelen, met zeespiegelstijging en veranderende omstandigheden.

De stuurgroep DPW heeft in haar overleg van november 2025 ingestemd met een verkenning naar Waterveiligheidslandschappen. Hierbij wil het DPW o.a. de transitie Kust & Klimaat (van het Uitvoeringsprogramma van de Agenda voor het Waddengebied 2050) betrekken. In deze verkenning worden landbouw, natuur, ruimtebeslag, sociaaleconomische veranderingen, leefbaarheid en duurzaamheid meegenomen.

Daarnaast heeft de stuurgroep DPW in ditzelfde overleg ingestemd met het laten uitvoeren van een verkenning naar de consequenties en mogelijkheden van het opnemen van zoetwater en ruimtelijke adaptatie in het DPW.

Als we de rode draad van de voorkeursstrategieën van het Deltaprogramma Waddengebied sinds 2010 vergelijken dan constateert het Regieteam dat de huidige strategie tot de periode van 2050 voldoende is. In de loop van de tijd zal misschien duidelijker zijn met welk KNMI-klimaatscenario we in het Waddengebied rekening moeten houden en waar het knippunt ligt om van strategie te wijzigen. Dit betekent dat het DPW wellicht uitspraken kan doen, op basis van de verkenning naar waterveiligheidslandschappen en welk profiel van vrije ruimte er nu is rondom de huidige waterkerende landschappen, of de strategie van de Beslissing Zand nog aansluit bij het scenario van zeespiegelstijging en de zandhonger van de Waddenzee.

Het is van belang dat ook wordt geïnvesteerd in de andere lagen van meerlaagsveiligheid. Zo is het ook van belang om voorbereid te zijn op een mogelijke overstroming in de crisisbeheersing omdat een dijk te allen tijde kan falen. Daarnaast en juist vanwege de specifieke eilandsituatie is het van groot belang dat de integrale veiligheidsstrategie voor de Waddeneilanden nader wordt uitgewerkt. Afgesproken is daarom dat het Rijk hieraan zal bijdragen en dat dit

²³ Dit wordt opgenomen bij de verkenning naar de consequenties en mogelijkheden van het al dan niet opnemen van zoetwater en ruimtelijke adaptatie in het DPW en in welke vorm dit plaats zou kunnen vinden.

²⁴ Conclusie uit brief: [Tussenbalans Kennisprogramma Zeespiegelstijging brief Tweede Kamer 7 november 2023 | Deltaprogramma](#) en zie pag. 26-27 en 32-33 van [Tussenbalans van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging](#).

opgepakt wordt in het kader van het Deltaprogramma Waddengebied, met betrokkenheid van de Deltacommissaris.

Tijdpad voorstel voor herijking

In de derde herijking (dat in/bij DP2033 wordt opgenomen) worden de resultaten van de verkenningen, omtrent Waterveiligheidslandschappen met de natuuropgaven en een meer natuurlijksysteem (zoals nu ook al gebeurt door de combinatie van HWBP en PAGW), en het al dan niet meenemen van zoetwater en ruimtelijke adaptatie in het DPW, meegenomen in de voorkeurstrategie.

Op moment van schrijven is nog niet bekend wanneer en welke keuzes moeten gaan plaatsvinden in de adaptatiepaden, omdat alternatieve adaptatiepaden nog moeten worden uitgewerkt. Het gaat daarbij om de in de tijd uitgewerkte lange termijn denkrichtingen zoals bijvoorbeeld 'Zeewaarts', 'Beschermen', 'Meebewegen' en 'Meegroeien' van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging. Het streven is hierover bij de derde herijking meer over te kunnen zeggen.

6 Ontwikkelagenda

6.1 Inleiding

Met het voorstel voor de herijking van voorkeursstrategie Waddengebied wordt een volgende stap gezet richting de toekomst.

In deze tweede herijking kunnen/hoeven nog geen grote keuzes te worden gemaakt; dat vergt meer tijd en die tijd is er nog. We weten echter dat die keuzes mogelijk op termijn wel nodig zijn en dat vraagt een goede voorbereiding. Het is daarom belangrijk om na deze tweede herijking meteen 'door te pakken' in die voorbereiding. Daarvoor wordt een Ontwikkelagenda gemaakt: wat is nodig om in (de) volgende herijking(en) die keuzes te kunnen maken die op dat moment nodig en mogelijk zijn.

Met alle herijkte deltabeslissingen en voorkeursstrategieën én een Ontwikkelagenda zorgen we ervoor dat het DP2027 toekomstbestendig is.

De voorstellen uit dit hoofdstuk van het Syntheserapport staan opgenomen in het Eindrapport Tweede Herijking, dat weer de input levert voor het DP2027.

6.2 Voorstel Ontwikkelagenda

In onderstaande tabel is aangegeven welke items op de ontwikkelagenda van het Deltaprogramma Waddengebied staan. De tabel bevat een korte beschrijving van de blik van het deelprogramma op het langetermijnperspectief, richting (de) volgende herijking(en) en de uitwerking in onderdelen voor de ontwikkelagenda.

Item	Korte toelichting	Trekkende organisatie	Betrokken organisaties
Verkenning m.b.t. al dan niet opnemen van zoetwater en ruimtelijke adaptatie in het DPW en in welke vorm dit plaats zou kunnen vinden.	Om te bepalen of de thema's ZW en RA specifiek mee moeten worden genomen in het DPW naast WV en dit vast te leggen. Denk aan onderzoek naar de betekenis van droogte en verzilting.	Provincie Fryslân	Waddeneilanden, Waterschappen (Fryslân, Hunze en Aa's, NZV, HHNK), Veiligheidsregio, Provincies Noord-Holland en Groningen, RWS, DP RA en DP ZW
Uitwerking meerlaagsveiligheid Waddeneilanden voor laag 2, 3, en 4.	Nader invullen van de lagen 2, 3 en 4 van MLV ²⁵ .	Ministerie I&W/Samenwerkingsverband de Waddeneilanden	Partners DPW en (staf) Deltacommissaris
Knippunten in beeld brengen	Om een goed beeld te krijgen van wanneer welke maatregelen nodig zijn, moeten de knippunten in beeld zijn gebracht. Dat kunnen nl.	RWS	Partners DPW

²⁵ Onderdeel uit brief minister (zie voetnoot 21).

Item	Korte toelichting	Trekkende organisatie	Betrokken organisaties
	de overstap momenten zijn naar een andere strategie/adaptatiepad.		
Verkenning Waterveiligheids-landschappen (Wvl) (2025-12-15 WVL methode.pdf)	1) Toepassing van de methodiek Waterveiligheids-landschappen. 2) In beeld brengen hoe deze landschappen eruit zien, waar ze toe te passen zijn en waar niet, wat is hiervoor nodig aan ruimte/materialen e.d. 3) Alternatieve adaptatiepaden in beeld brengen en verder uitwerken (in relatie tot de denkrichtingen van KP ZSS).	HHNK (kennisinstituut betrokken bij Wvl), Provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân.	Partners DPW
Afhankelijk van resultaat verkenning: Uitwerking Waterveiligheids-landschappen	Bijv. hoe wordt de benodigde ruimte beschikbaar gemaakt, wat is de cumulatieve impact van dit type landschap (voor o.a. natuur en landbouw).	Provincie Fryslân	Partners DPW
Onderzoek naar gebiedseigen grond	Onderzoek naar welke materialen er nodig en beschikbaar zijn, wat is de beschikbaarheid van gebiedseigen grond, wat is de benodigde hoeveelheid, wat is er nodig om deze materialen beschikbaar te krijgen.	Waterschap NZV	Partners DPW
Onderzoek veranderingen morfologie	Hoe gedraagt de bodem van de Waddenzee zich en in hoe heeft dat invloed op de waterveiligheid.	Kennisinstellingen (WA, WUR, TU)	DPW
Urgentie blijven benadrukken voor buitendijkse gebieden in kader van ZSS.	Door de zss zullen de gevolgen voor de buitendijkse gebieden toenemen. Bepalen waar risico ligt en wat mogelijkheden zijn. Wie heeft welke rol hierin en strategie bepalen.	SVW en VWG	Partners DPW

7 Borging en doorwerking

7.1 Borging van de voorstellen in beleid c.s.

Borging voorstel voor herijking

Nu de herijkte vks van het DPW in beeld is gebracht, vraagt dit ook om een borging in beleidsstukken. De vks is immers een beleidskader voor het beleid van de verschillende aangesloten DPW-partners. Onderstaande tabel geeft de verwachte doorwerking weer:

Voorkeurs-strategie	Te borgen in ... / nationaal	Te borgen in ... / regionaal	Te borgen door	Actie
Doelen				
Meegroeien en mee ontwikkelen met zeespiegelstijging	Nota Ruimte	- Omgevings-verordening - Omgevingsvisie van provincie - Omgevingsplan - Programma Kustontwikkeling/ routekaartplus	Provincies en gemeenten	- Verkenning Waterveiligheids-landschappen - Participatie m.b.t. gevolgen waterveiligheids-landschappen
	Nationaal Water-programma	- Waterbeheerprogramma (waterplan) - Regionaal Water- en Bodemprogramma	Waterschappen provincies en gemeenten	Opnemen in Omgevingsvisie en -verordening.
Overall strategie				
Behoud van de bufferende werking van de eilanden, de buitendelta's en het intergetijden gebied	Kustlijn zorg (Basis Kustlijn)	n.v.t.	RWS	Volgens bestaande beleidscycli.
Behoud van het zandige systeem van de kust, incl. pilots, monitoring en systeem-kennis-ontwikkeling	Beslissing Zand	n.v.t.	DGWB/DP Waterveiligheid	Volgens bestaande beleidscycli.

Voorkeursstrategie	Te borgen in ... / nationaal	Te borgen in ... / regionaal	Te borgen door	Actie
Preventie door middel van innovatieve dijken met meervoudig ruimtegebruik, incl. de kwelders	- Nota Ruimte	- Omgevingsverordening - Omgevingsvisie van provincie - Omgevingsplan	- Provincies en gemeenten - Provincies - Gemeenten	- Verkenning Waterveiligheids-landschappen. - Participatie gevolgen waterveiligheids-landschappen
	- Nationaal Waterprogramma	- Waterbeheerprogramma - Regionaal Water en Bodemprogramma	Waterschappen provincies en gemeenten	Opnemen in Omgevingsvisie en -verordening.
Strategische keuzes: niet van toepassing				
Maatregelen: niet van toepassing				

7.2 Doorwerking en uitvoering van de voorstellen

In deze paragraaf staat uitgewerkt wat er nodig is om punten op de ontwikkelagenda *richting uitvoering* te brengen voor wat betreft inhoud dan wel voor wat betreft werkwijze en organisatie. Hierbij wordt gestreefd naar synergie en samenwerking en scherp blijven op de ontwikkelingen in de omgeving.

Item	Werkwijze ²⁶	Samenwerking ²⁷	Acties ²⁸
Verkenning m.b.t. al dan niet opnemen van zoetwater en ruimtelijke adaptatie in het DPW en in welke vorm dit plaats zou kunnen vinden.	Bekijken voors en tegens om RA en ZW al dan niet mee te nemen en de consequenties daarvan.	Betrekken van o.a.: RBO, DP Zoetwater, DPIJ, DP RA, opstellers POVI's, GOVI's en BOVI's, OBW (met name ook trekkers Transitie Kust en Klimaat).	- Hoe de verbinding borgen tussen partners DPW en DPRA & DPZW. - Opdracht uitzetten voor uitvoeren de verkenning. - Inhoud. - Samenstelling DPW. - Capaciteit en tijd DPW. - Hoe de verbinding borgen tussen partners DPW en DPRA & DPZW. - Resultaten verwerken in een memo.
Uitwerking meerlaagsveiligheid Waddeneilanden voor laag 2, 3, en 4.	Invulling geven aan de lagen 2, 3 en 4 van MLV ²⁹ .	- (staf) DC, - (bepaalde) partners DPW, - eventueel adviesbureau	- Gesprek voeren met (staf) DC om dit proces op te starten. - Werksessies organiseren. - Inzichtelijk maken: capaciteit, tijd en geld.

²⁶ Werkwijze: hoe gaat het DPW met de voorkeursstrategie aan de slag? (Eventuele) aanpassing werkwijze en organisatie binnen het eigen deelprogramma en Suggesties voor aanpassing werkwijze en organisatie 'Deltaprogramma'.

²⁷ Samenwerking: hoe betrek je de partijen waarvan het deelprogramma afhankelijk is (o.a. ruimtelijke ordening, meekoppelingen)?

²⁸ Acties: met welke acties gaat DPW op de korte termijn aan de slag.

²⁹ Onderdeel uit brief minister (zie voetnoot 21).

Item	Werkwijze ²⁶	Samenwerking ²⁷	Acties ²⁸
		- DGWB/min. I&W	- Resultaten verwerken in een memo.
Knikpunten in beeld brengen	Laatste publicaties (zss/morfologie/ bouwstenen) bestuderen/ literatuurstudie ³⁰ , vertalen naar adaptatiepaden.		- Werksessies organiseren - Resultaten verwerken in een memo. - Onderzoek nodig naar zss in de Waddenzee.
Verkenning Waterveiligheids-landschappen (2025-12-15 WVL method e.pdf)	Methodiek Waterveiligheids-landschappen volgen.	Partijen die betrokken zijn geweest bij opstellen Waterveiligheids-landschappen (kennis-instellingen en adviesbureaus).	- Werksessies organiseren - Resultaten verwerken in een memo.
Afhankelijk van resultaat verkenning: Uitwerking Waterveiligheids-landschappen	Vervolgstappen methodiek uitvoeren.	Partijen die betrokken zijn geweest bij opstellen Waterveiligheids-landschappen (kennis-instellingen en adviesbureaus).	- Werksessies organiseren - Resultaten verwerken in een memo.
Onderzoek naar gebiedseigen grond	Verkennen hoe we gebiedseigen grond beschikbaar krijgen.	- Waterschappen - Kennisinstelling en/advies-bureaus (zie ook project Meanderende Maas)	- Bijeenkomsten - Resultaten verwerken in een memo.
Onderzoek veranderingen morfologie	Reguliere onderzoeksmethode.	Kennisinstellingen (WA, WUR, TU)	- Doorlopend onderzoek - Terugkoppeling vanuit RWS naar RT DPW
Urgentie blijven benadrukken voor buitendijkse gebieden in kader van ZSS.	Aan de hand van overleggen (en werksessies) de problematiek in beeld krijgen, dan bepalen hoe men om wil gaan met buitendijkse gebieden bij toenemende zss	Ministerie I&W, SVW en VWG	- Bijeenkomsten organiseren - Terugkoppeling naar RT DPW - Resultaten verwerken in een memo.

³⁰ Kennis over zss en gebied, morfologische kennis, rapporten van IPCC/klimaatverandering.

Item	Werkwijze ²⁶	Samenwerking ²⁷	Acties ²⁸
	en bespreken wie welke rol hierin heeft.		

7.3 Financiële doorkijk bij het voorstel voor herijking

De uitvoering van de waterveiligheidsmaatregelen zijn vooralsnog gekoppeld aan de programmering van het HWBP. Op dit moment zijn er nog geen concrete financiële doorkijken van de herijking te geven. In deze herijking staan met name voorstellen voor nader onderzoek. Voor deze voorstellen zal in het Programmaplan DPW 2027-2033 een kostenindicatie opgenomen worden.

Daarnaast heeft de minister in de eerder genoemde brief van 27 januari 2026 laten weten:

‘...vanwege de specifieke eilandsituatie is het van groot belang dat de integrale veiligheidsstrategie voor de Waddeneilanden nader wordt uitgewerkt. Afgesproken is daarom dat het Rijk hieraan zal bijdragen en dat dit opgepakt wordt in het kader van het Deltaprogramma Waddengebied, met betrokkenheid van de Deltacommissaris....’

Wat dit voor gevolgen heeft aan inzet en financiën moet nog duidelijk worden.

8 Tot slot

Op basis van dit syntheserapport stelt het DPW haar programmaplan op voor de jaren 2027-2033. Als DPW blijven we inzetten op een adaptieve aanpak. Momenteel lijkt dit nog niet zo spannend te zijn, maar als de we dichterbij de knikpunten komen wel. Ook zal naar verwachting tussen nu en de volgende herijking inzichtelijker zijn welke keuzes er zijn voor de te voeren strategie voor de verre toekomst.

Bijlage 1: aanpak en proces Syntheserapport

N.B.: deze bijlage is ook opgenomen als hoofdstuk 4 van het integraal Synthesedocument-stap 4. Het geeft een beeld van de relatie van het Syntheserapport met het Eindrapport Tweede Herijking en het DP2027, alsmede de planning daarvan.

Aan de slag met de eindproducten van de tweede herijking

Met het tussenbeeld uit dit integraal Synthesedocument komen we nu in een fase, waarin de deelprogramma's toewerken naar het eindresultaat van de tweede herijking. Met het beeld van de iteratieve werkwijze, waarin de stappen 4, 5 en 6 in elkaar overlopen, is het vizier nu gericht op Prinsjesdag 2026.

Het eindresultaat van de tweede herijking wordt door de deelprogramma's vastgelegd in een Syntheserapport, dat als basis dient voor het integrale Eindrapport tweede herijking dat door het projectteam Tweede Herijking wordt opgesteld. Dit Eindrapport vormt weer de basis voor het 'onderdeel herijking' in het Deltaprogramma 2027 (DP2027) dat op Prinsjesdag 2026 wordt aangeboden.

Eindproducten tweede herijking

Format Syntheserapport

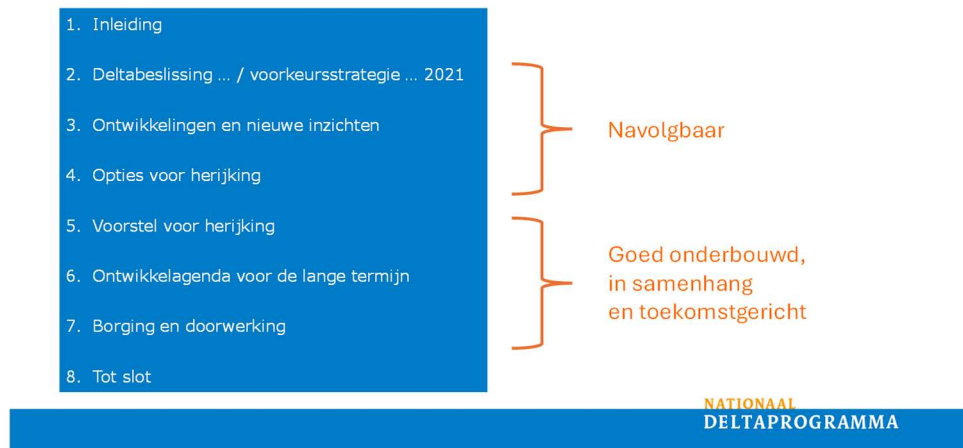
Door de deelprogramma's zijn de tussenresultaten van de tweede herijking tot nu toe stapsgewijs vastgelegd in synthesesDOCUMENTEN, het resultaat van de tweede herijking krijgt nu per deelprogramma zijn beslag in een synthesesRAPPORT. Hiervoor is een format opgesteld en gedeeld met de deelprogramma's.

Hoofdoel van het syntheserapport is te komen tot een navolgbaar, goed onderbouwd, met de andere deelprogramma's afgestemd en toekomstgericht resultaat van de tweede herijking, i.c. de voorstellen voor de herijkte deltabeslissingen en voorkeursstrategieën en de ontwikkelagenda:

- 'Navolgbaar' vraagt daarbij om het logische verhaal van de herijking:
 - o Wat was het vertrekpunt (stap 1, huidige deltabeslissingen en voorkeursstrategieën).
 - o Wat is de aanleiding voor de herijking (stap 2, ontwikkelingen en nieuwe inzichten).

- Welke (onderdelen van de) deltabeslissingen en voorkeursstrategieën vragen om herijking (stap 2, nu en later).
 - Welke opties zijn daarbij overwogen (stap 3) en beoordeeld.
 - En tot welke afweging heeft dat geleid (stap 4 en 5).
- Dit komt terug in de hoofdstukken 2 tot en met 4.
- 'Goed onderbouwd, afgestemd en toekomstgericht' gaat om:
 - Een duidelijk beeld van de voorstellen voor de herijkte deltabeslissingen en voorkeursstrategieën (en de wijze waarop deze geborgd gaan worden) en de ontwikkelagenda.
 - Met een onderbouwing van de voorstellen op basis van de Vergelijkingssystematiek 2025 en een toelichting op samenhang en toekomstgerichtheid.
- Dit komt terug in de hoofdstukken 5 tot en met 7.

Format syntheserapport deelprogramma's

Planning

De planning van de syntheserapporten van de deelprogramma's en het integraal Eindrapport tweede herijking is direct gekoppeld aan het schrijfproces van het DP2027 met de Nationale Stuurgroep Deltaprogramma op 16 april en 11 juni 2026.

Dit leidt tot het volgende beeld:

Wat wanneer

Wat in schot voor de boeg eind december - 9 januari (tbv IBO):

- Eerste beargumenteerd voorstel tekstvoorstel DB / VKS en 'was-wordt' (PPT)

Wat in 70% versie - 30 januari:

- Compleet en samenhangend voorstel herijkte DB / VKS
- Onderbouwing: waarom deze afwegingen gemaakt
- Voorstellen ontwikkelagenda + borging
- Staf: aanzet overkoepelend verhaal, LT, W&O, Borging & Doorwerking

Wat in 90% versie - 17 april:

- Onderlinge afstemming deelprogramma's t.b.v. samenhangende set DB'en en VKS'en
- Verder aanscherpen en vullen onderbouwing: robuust en uitlegbaar!
- Komen tot gezamenlijkheid overkoepelend verhaal, LT, W&O, OA en B&D

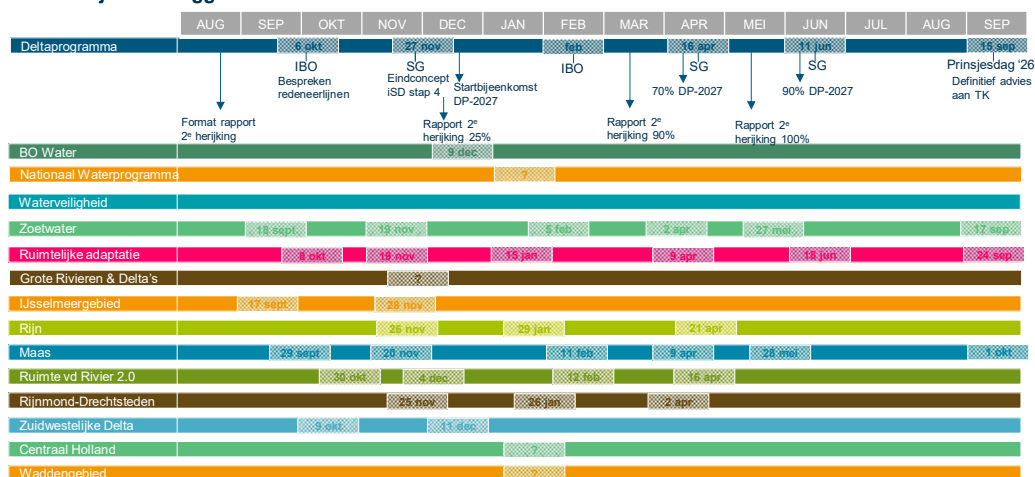
Wat kan nog richting BO Water en Prinsjesdag:

- Fine-tunen onderbouwing: feitelijk, consistent en juist
- Wetenschappelijke review

De uitwerking van de syntheserapporten van de deelprogramma's en de voortgang ervan is in deze periode 'standaard' punt van aandacht in de reguliere contacten tussen de deelprogramma's en het projectteam tweede herijking en in de werkateliers Samenhang & Verbinding.

In dit schrijfproces is het de verantwoordelijkheid van de individuele deelprogramma's om het syntheserapport te bespreken in het eigen bestuurlijke gremium. Met de data van de Nationale Stuurgroep Deltaprogramma in april en juni 2026 als mijlpalen, tekent zich daarbij de volgende kalender af.

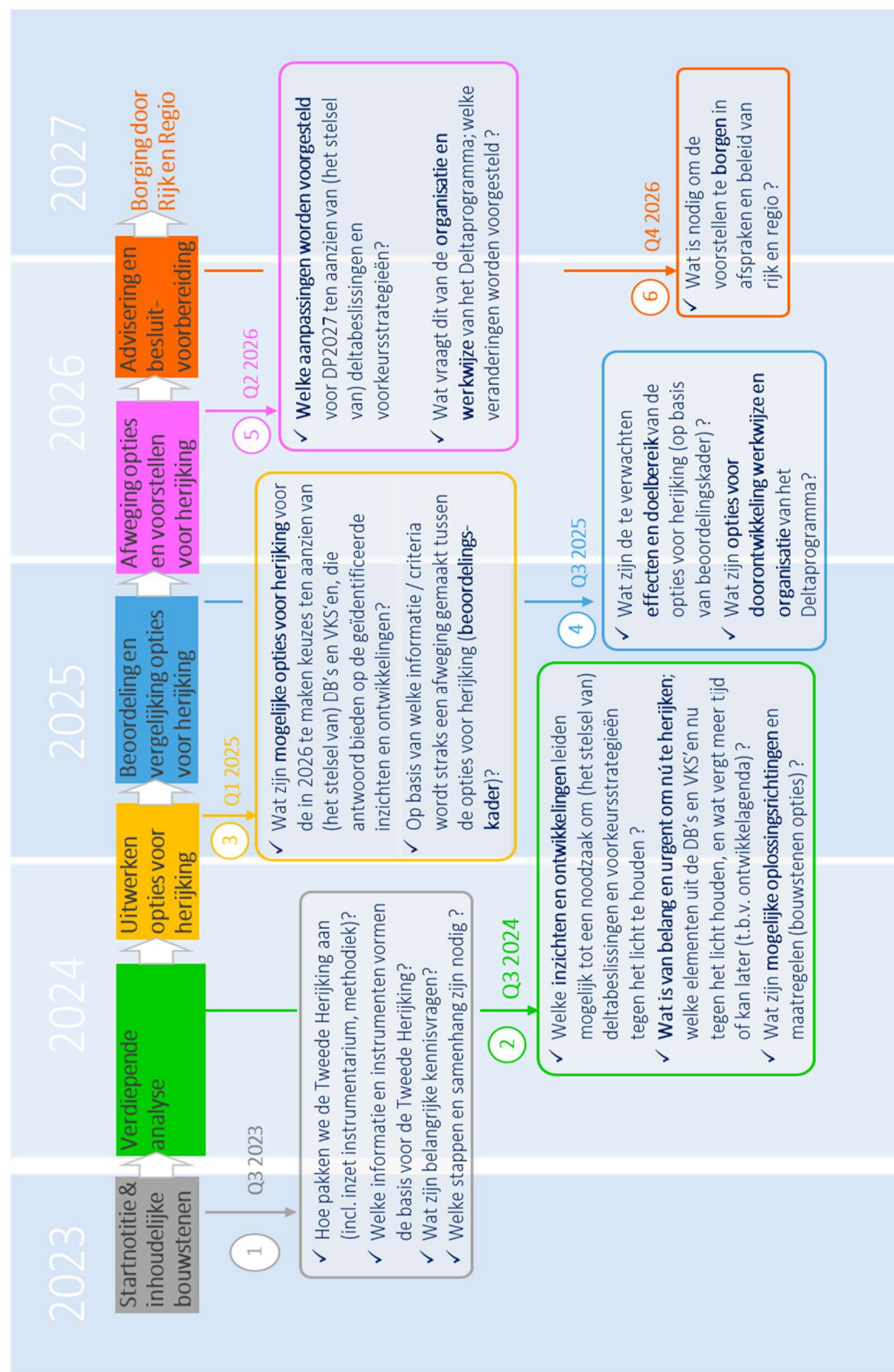
Bestuurlijke overleggen

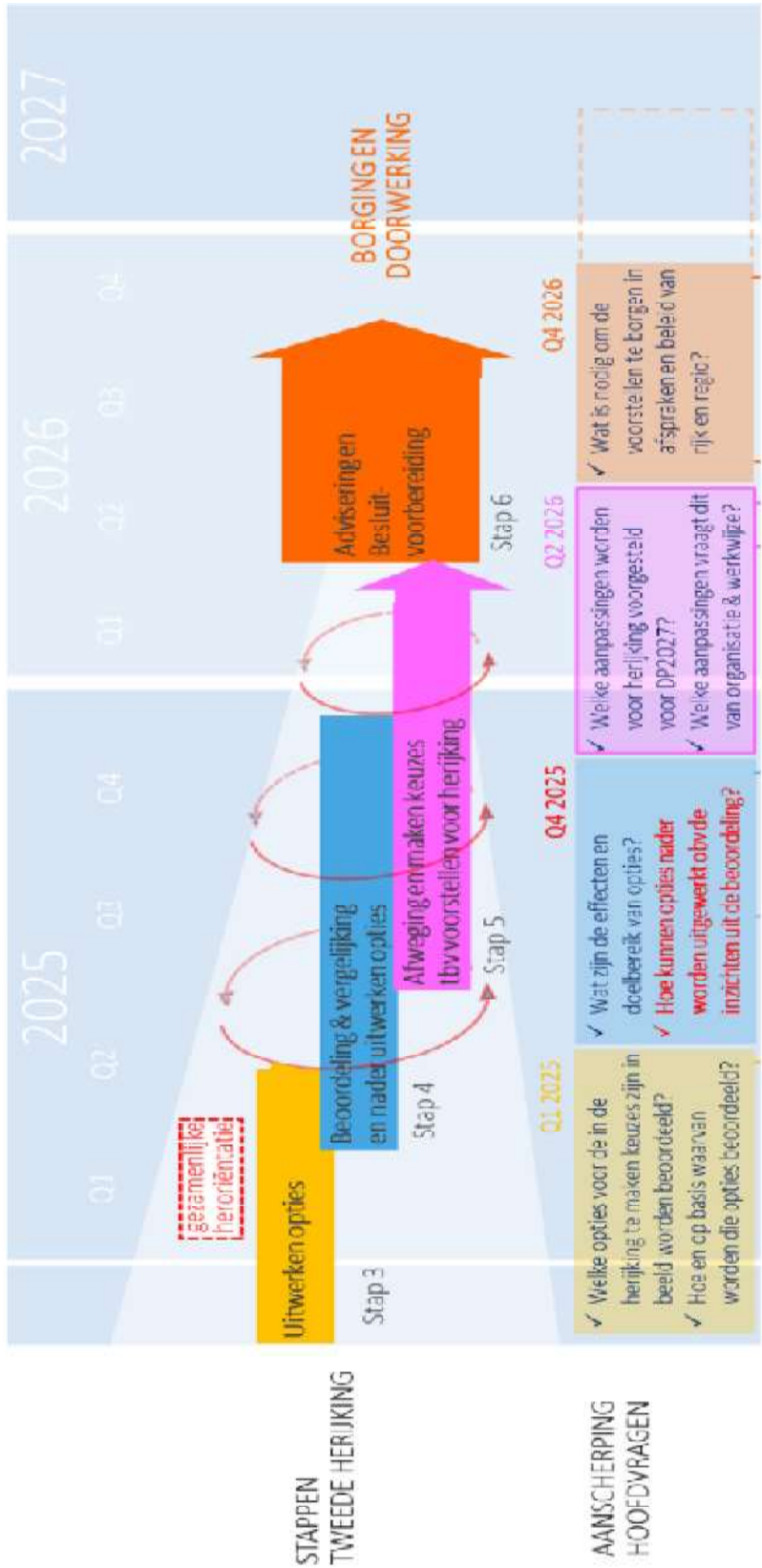
1 Herijking DP 19 juni 2025			Haskoning
(stuurgroep 10 april)			
Medio mei 2026: 90% (stuurgroep 11 juni + BO-Water)	30 april 2026: 90% - Aug/sept 2026: 100%-versie (digitaal toegankelijk)	Aug/sept 2026: 100%-versie (digitaal toegankelijk)	

N.B.: De syntheserapporten van de deelprogramma's en het integraal Eindrapport tweede herijking hebben in het DP2027-proces de 'status' van 'achtergronddocument'. Dit betekent:

- Dat de syntheserapporten van de deelprogramma's en het integraal Eindrapport tweede herijking **niet** expliciet worden **vastgesteld in de Nationale Stuurgroep Deltaprogramma**.
- Dat ze 'op Prinsjesdag' **digitaal (toegankelijk) beschikbaar** moeten zijn. Dit betekent ook dat er tussen de Nationale Stuurgroep Deltaprogramma van juni en Prinsjesdag 2026 nog enige ruimte is om in deze documenten de puntjes op de 'i' te zetten.

Figuur 1.1: Navigatiekaart tweede herijking (proces t/m 2026).

Figuur 1.2: De stappen in een meer iteratief proces

Bijlage 2: definitiedocument gremia Waddengebied

Wie gaat waar over

Deltaprogramma Waddengebied (DPW): Waterveiligheid, voorbereid zijn op de toekomst met klimaatverandering.

Bestuurlijk Overleg Waddengebied (BOW): Strategische besluitvorming voor het beleid voor het Waddengebied.

Omgevingsberaad Waddengebied (OBW): Adviseren over beleidsvraagstukken die voor het Waddengebied van belang zijn.

Beheerautoriteit Waddenzee (BAW): Versterken van de samenhang en samenwerking tussen beheerders en vanuit beheer bijdragen aan beleid. Daarnaast signaleren en agenderen bij de opdrachtgevers de punten die nodig zijn om beheer te verbeteren.

Programma Eems-Dollard 2050: samenwerken om natuur, klimaatadaptatie en leefbaarheid gebied Eems-Dollard te versterken.

Stuurgroep Waddenprovincies (SWP): Richt zich op bescherming van het natuurgebied.

Trilaterale Waddenzee Samenwerking (TWSC/Trilateral Wadden Sea Cooperation): Verwezenlijken, voor zover mogelijk, van een natuurlijk en duurzaam ecosysteem, waarin natuurlijke processen op ongestoorde wijze kunnen plaatsvinden.

Wie besluit waarover in het Waddengebied

DPW: besluit over beleidskaders op het vlak van Waterveiligheid voor het Waddengebied, vastgelegd in een zesjaarlijks te herijken voorkeursstrategie met een zichttermijn tot 2050 en een doorkijk naar 2100.

BOW³¹: gaat primair over besluitvorming op strategisch niveau, besluitvorming en daarmee tot sturing door het BOW, om de voor de Waddenzee en het Waddengebied geldende hoofddoelstellingen binnen bereik te krijgen. Het gaat erom om (uitgaande van de doelstellingen voor de Waddenzee en het Waddengebied) te komen tot gezamenlijke opvattingen van de overheden, die verantwoordelijk zijn voor het bestuur in het gebied. Dit in de wetenschap dat voor het Waddengebied belangrijke besluiten dikwijls elders worden genomen (door het kabinet, maar ook door andere overheden).

OBW: adviseert (hoofdfunctie) en agendeert (actuele) thema's in het Waddengebied, brengt alle betrokken partijen in het Waddengebied samen en betreft hen. OBW volgt en bespreekt ontwikkelingen en actuele situaties in het Waddengebied en draagt oplossingen voor Waddenvraagstukken aan en beïnvloedt beleidsvorming en beleidsmakers. De besluiten worden door de betrokken overheden genomen.

BAW: adviseert binnen de governance over beleidsvoornemens die raken aan het beheer van de Waddenzee. Dat betekent dat deze stukken door de BAW in

³¹ Uit Rapport Werken aan de Wadden. De Graeff en De Rie, januari 2026

afstemming met het Beheerderscollectief worden bekeken en zo nodig worden voorzien van een advies, dat beschikbaar komt voor DO, MT Wadden, OBW en uiteindelijk (mogelijk) BOW.

Programma Eems-Dollard 2050: richt zich op het versterken van de ecologische kwaliteit van de Eems-Dollard. Het is een Rijk-Regio samenwerkingsverband met een stuurgroep (stuurgroep Economie&Ecologie in Balans) bestaande uit vertegenwoordigers vanuit Rijk, regio, bedrijven en NGO's.

SWP: bestaat uit de Waddenprovincies (Fryslân, Groningen, en Noord-Holland) en richt zich gezamenlijk in een stuurgroep (SWP) op de bescherming van het natuurgebied. De provincies hebben in het bijzonder afspraken gemaakt over natuurbescherming, recreatie, toerisme, en wadlopen. De provincies zijn betrokken bij de uitvoering van de Natuurbeschermingswet.

TWSC: is in 1978 opgericht en sindsdien werken Denemarken, Duitsland en Nederland samen om de Waddenzee als een ecologische eenheid te beschermen. Dit betekent dat de Trilaterale samenwerking:

- beschermt en behoudt de Waddenzee als een ecologische eenheid door gemeenschappelijk beleid en beheer;
- bewaakt en beoordeelt de kwaliteit van het ecosysteem van de Waddenzee in samenwerking met nationale en regionale overheden en wetenschappelijke instellingen, als basis voor effectieve bescherming en beheer;
- werkt op internationaal niveau samen met andere kustgebieden op het terrein van bescherming, instandhouding en beheer;
- betreft het publiek bij de bescherming van de Waddenzee door middel van activiteiten gericht op bewustwording en natuureducatie;
- bewaakt de duurzame ontwikkeling van het Waddengebied met het oog op de natuurlijke en culturele waarden van het gebied.

Doelen van de gremia in het Waddengebied

Het Deltaprogramma Waddengebied is een van de gebieden binnen het Nationaal Deltaprogramma. Dit programma is in de periode 2010-2014 opgezet. Vanwege deze onlosmakelijke verbinding volgt hieronder eerst een stukje achtergrond van het Nationale Deltaprogramma.

Doel van het Nationaal Deltaprogramma (zie ook: [Wat is het nationaal Deltaprogramma? | Deltaprogramma](#))

Nederland moet in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust zijn. Dit betekent dat de waterveiligheid, de zoetwaterbeschikbaarheid en de ruimtelijke inrichting op orde moeten zijn. Alleen dan kan ons land de gevolgen van klimaatverandering goed blijven opvangen.

Samen met kennisinstituten, bedrijven en maatschappelijke organisaties werkt de overheid op een nieuwe manier aan de delta:

- Er gelden sinds 2017 nieuwe normen voor waterveiligheid. De overheid kijkt niet alleen naar de kans op een overstroming, maar ook naar de eventuele gevolgen van een overstroming (de risicobenadering). De omvang van de gevolgen bepaalt de hoogte van de norm.
- De beschikbaarheid van zoetwater voor landbouw, industrie en natuur wordt inzichtelijker. Nederland wordt steeds weerbaarder tegen zoetwatertekort.
- De ruimtelijke inrichting van Nederland wordt klimaatbestendiger en waterrobuuster.

Het Deltaprogramma zet een koers uit voor de toekomst. Die koers bestaat uit verschillende onderdelen:

- Deltabeslissingen: dit zijn nationale kaders die voor heel Nederland gelden.
- Voorkeursstrategieën: deze geven richting aan de maatregelen op maat voor de gebieden in het Deltaprogramma in Nederland.
- Deltaplannen: hierin staan concrete maatregelen voor de uitvoering van het beleid en de planning van deze maatregelen.
- Deltaprogramma: hierin staat de voortgang van de uitwerking en uitvoering van de deltabeslissingen, voorkeursstrategieën en de deltaplannen. Ook voorstellen voor eventuele aanpassingen van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën staan in het jaarlijkse Deltaprogramma, dat op Prinsjesdag uitkomt.

DOEL DPW (uit programmaplan DPW 2023-2026 en op te stellen Programmaplan DPW 2027-2033):

Een integrale aanpak van de waterveiligheid in het Waddengebied

Het doel van het DPW is om voor het gehele Waddengebied een integrale en klimaatbestendige lange termijn aanpak voor waterveiligheid te ontwikkelen. Om integraliteit te waarborgen zal het DPW actief inhoudelijke en bestuurlijke samenwerking zoeken met andere gebiedsgerichte en thematische programma's voor het Waddengebied.

Ambitie Deltaprogramma Waddengebied

De ambitie van het Deltaprogramma Waddengebied (DPW) is om bij te dragen aan het behouden van een waterveilig Waddengebied op de lange termijn, door integraal en samenhangend strategische keuzes voor waterveiligheid voor te bereiden in het licht van klimaatverandering, waaronder zeespiegelstijging, met een langetermijnperspectief richting 2100 en verder.

Rol Deltaprogramma Waddengebied

Het DPW vervult een agenderende, verbindende en voorbereidende rol. Het programma richt zich op het signaleren, duiden en verkennen van vraagstukken die van belang zijn voor de waterveiligheid op de lange termijn en ondersteunt daarmee de voorbereiding van strategische keuzes.

Het DPW:

- Ontwikkelt *geen* uitvoeringsprojecten.
- Neemt *geen* beheer- of onderhoudstaken over.
- Vervangt *geen* wettelijke verantwoordelijkheden van betrokken partijen.

De uitvoering van maatregelen en het beheer van waterkeringen en watersystemen blijven bij de daarvoor bevoegde organisaties, ieder vanuit de eigen taken en verantwoordelijkheden.

DOEL BOW (zie ook: [Governance | Waddenzee](#))

In het Bestuurlijk overleg Waddengebied (BO Waddengebied) zijn het Rijk, de drie Waddenprovincies, kust- en eilandgemeenten en waterschappen op bestuurlijk niveau vertegenwoordigd, plus de voorzitter van het Omgevingsberaad. Het BO Waddengebied richt zich op **strategische besluitvorming voor het beleid voor het Waddengebied**. De voorzitter is de minister van IenW (coördinerend bewindspersoon voor het Waddengebied).

DOEL OBW (zie ook: [Over ons – Omgevingsberaad Waddengebied](#))

MISSIE & VISIE OMGEVINGSBERAAD

Adviesorgaan sinds 2020

Het Omgevingsberaad Waddengebied is ingesteld door het Rijk als formeel adviesorgaan binnen de 'Waddengovernance'. Vertegenwoordigers van vissers, landbouw, waddenzeehavens, recreatie en toerisme, natuur- en milieuorganisaties en de wetenschap brengen gevraagd en ongevraagd advies uit aan de overheden, Rijk en regio.

Zo dragen we bij aan gezamenlijke en vroegtijdige participatie van overheden, wetenschap en sectoren die belang hebben bij het Waddengebied en invloed hebben op de manier waarop we met dat unieke en kwetsbare UNESCO werelderfgoed omgaan, waarin mensen leven, werken en recreëren. Dit doen we omdat we geloven dat gezamenlijke en vroegtijdige participatie leidt tot succesvol beleid dat gericht is op duurzame bescherming en ontwikkeling van de natuur van Waddenzee en een veilig, vitaal en veerkrachtig Waddengebied voor de bewoners, bezoekers en ondernemers.

We staan voor doordachte en gedragen oplossingen ten dienste van het Waddengebied, zoals voor het Beleidskader Natuur Waddenzee, vraagstukken rondom klimaat en energie, defensie, gaswinning, energietransitie en visserij. Wij zetten ons in voor een krachtige samenwerking van alle partijen in het (trilaterale) Waddengebied. Dat maken we waar door de 'sleutelfiguren' bij elkaar te brengen, en informatie toegankelijk en transparant te maken, waarmee we open dialogen faciliteren en samenhangende besluitvorming stimuleren.

ROLLEN EN TAKEN

Waarvoor is het Omgevingsberaad ingesteld?

Bij de oprichting heeft Omgevingsberaad vier rollen gekregen:

1. Adviesorgaan over beleid en de voortgang van de Agenda voor het Waddengebied 2050.
2. Ontmoetingsplaats voor vertegenwoordigers van overheden, wetenschap en maatschappelijke organisaties.
3. Platform voor gestructureerde discussies over beleid en actuele ontwikkelingen.
4. Voorportaal van het Bestuurlijk Overleg Waddengebied.

De hoofdfunctie van het Omgevingsberaad is te adviseren over beleidsvraagstukken die voor het Waddengebied van belang zijn. Maar we doen meer om tot goed en voldragen adviezen te komen: agenderen van (actuele) thema's, samenbrengen en betrekken van alle betrokken partijen, het volgen en bespreken van ontwikkelingen en actuele situaties, het aandragen van oplossingen en het beïnvloeden van beleidsvorming en beleidsmakers.

DOELSTELLINGEN

Besluitvorming binnen het Omgevingsberaad

De adviesrol is voorbehouden aan de leden in het Omgevingsberaad. Bij het formuleren van het advies in het Omgevingsberaad worden de standpunten van de overheden betrokken. Het vaststellen van het advies of de te maken keuzes gebeurt in consensus door de leden. Mocht dit niet mogelijk zijn omdat de standpunten te ver uit elkaar liggen, dan zullen in het advies alle elementen en overwegingen aan de orde komen. Er wordt waar nodig en mogelijk, voldoende tijd genomen voor het opstellen van het advies, zodat gebruik gemaakt kan worden van wetenschappelijke inzichten en de leden van het Omgevingsberaad hun achterban kunnen raadplegen. De leden van het Omgevingsberaad spannen zich in om hun achterban mee te nemen in de adviezen en voorstellen voor mogelijke oplossingen.

DOEL BAW (uit: [Beheerautoriteit Waddenzee | Beheerautoriteit Waddenzee](#))

Onze drievoudige opgave luidt als volgt:

- Versterk de samenhang en samenwerking tussen beheerders, zowel op inhoud als organisatie;
- Draag vanuit beheer bij aan beleid en zorg ervoor dat waardevolle adviezen uit de beheerpraktijk worden gehoord;
- Signaleer en agendeer bij de opdrachtgevers de punten die nodig zijn om beheer te verbeteren.

Wat doen we niet?

Wij voeren zelf geen beheertaken uit, omdat we geen beheerder zijn. Je kunt dus niet bij ons terecht voor het afgeven van vergunningen of het uitvoeren van monitoring. Verder gaan we niet over visserij. Het maken van afspraken over visserij gebeurt tussen het ministerie van LNV en de visserijsector. De Beheerautoriteit Waddenzee is ook geen beleidsmaker. Wij bepalen niet wat er wel en niet kan en mag in de Waddenzee. Die keuzes worden gemaakt door het Bestuurlijk Overleg Waddengebied. Wel geven we gevraagd en ongevraagd beleidsadvies, op basis van de kennis en ervaring van de beheerders die actief zijn in en rond de Waddenzee.

DOEL Programma Eems-Dollard 2050 (uit: [Eems-Dollard 2050: balans tussen ecologie en economie Eems Dollard](#))

De Eems-Dollard weer gezond in 2050

De Eems-Dollard is een uniek natuurgebied. Een van de laatste plekken in Nederland waar zoet en zout water samen komen. Een plek waar industrie en natuur prima hand in hand kunnen gaan, mits er een goed evenwicht is. Dat is nu niet het geval: het gaat niet goed met de Eems-Dollard. Als we niets doen, gaat de kwaliteit van dit prachtige gebied verloren! Daarom slaan overheden, bedrijven en natuurorganisaties de handen ineen om de natuur, economie en leefbaarheid te versterken. Dat doen we samen, op een innovatieve manier. Daar zijn we trots op!

Het ED2050 programma richt zich op het versterken en opschalen van natuur in de kustzone gecombineerd met andere functies en het versterken van de ecologie in het estuarium in zijn algemeenheid. De aanpak van Nature based solutions in de kustzone is een belangrijk onderdeel van de kustaanpak.

We werken volgens 5 principes

De vijf leidende principes vormen de basis en werken door in alle onderdelen van het programma Eems-Dollard 2050:

- Ecologie en economie in balans
- Samenwerking
- Werken aan een ecologisch streefbeeld
- Leren door doen
- Verbetering door natuurlijke processen

DOEL SWP (uit: [jaarverslag op de site Stuurgroep Waddenprovincies | Waddenzee](#))

Basis voor het werk van de Stuurgroep Waddenprovincies is het Interprovinciaal Beleidsplan Waddenzeegebied (IBW) uit 1995. In het IBW worden de visie en doelstellingen van de drie provincies met betrekking tot het Waddenzeegebied verwoord:

De hoofddoelstelling van het interprovinciaal beleid is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee, de Noordzee en de Eems Dollard als natuurgebied. Binnen deze doelstelling zijn menselijke activiteiten met een economische en/of recreatieve betekenis mogelijk.

Het IBW gaat uit van twee randvoorwaarden: veiligheid van de bewoners en bereikbaarheid van eilanden en havens.

De Stuurgroep Waddenprovincies geeft invulling aan de hoofddoelstelling van het IBW op provinciaal niveau. Hierbij vervullen zij twee rollen: a) ze ontwikkelen zelf beleid en/of oefenen invloed uit op ontwikkelingsprocessen die door anderen worden opgestart, en b) ze voeren beleid uit.

Een derde aspect van hun werk is gericht op het informeren van en communiceren met hun omgeving. Zo wordt gewaarborgd dat het provinciale beleid kan worden afgestemd op wensen en behoeften van hun omgeving én dat tegelijkertijd draagvlak voor het beleid, ook buiten de provinciehuizen, kan ontstaan.

De Waddenprovincies hebben een meerjarig investeringsprogramma (Investeringskader Waddengebied, IKW) om het Waddengebied duurzaam economisch en ecologisch te versterken. Het IKW loopt nog tot 2029.

DOEL TWSC (zie ook: [Trilaterale Waddenzee Samenwerking | Wadden Sea](#))

In 2009 werd de Waddenzee opgenomen op de lijst van werelderfgoederen van UNESCO vanwege haar 'Uitzonderlijke Universele Waarde' en de vooruitgang die al meer dan een generatie lang bij de bescherming en het beheer van het gebied werd geboekt. De werelderfgoed-status is de hoogst mogelijke onderscheiding voor een natuurgebied en erkenning van het buitengewone wereldwijde belang ervan. Zo staat de Waddenzee op hetzelfde niveau als andere werelderfgoederen, bijvoorbeeld het Great Barrier Reef en de Grand Canyon. Inschrijving op de Werelderfgoedlijst betekent dat de Waddenzee van uitzonderlijke universele waarde is en bewaard moet blijven voor huidige en toekomstige generaties.

Als gezamenlijk doel is geformuleerd: "Het unieke ecosysteem binnen het dynamische landschap van de Waddenzee beschermen, in stand houden en verbeteren, ervoor zorgen dat iedereen de waarde ervan inziet, en tegelijkertijd duurzame ontwikkeling bevorderen die zowel de lokale gemeenschap als de planeet ten goede komt voor de huidige en toekomstige generaties."

Overige gremia die linken aan het Waddengebied:

- **De Werkregio's van DPRA:**
 - Fries Bestuursakkoord Water en Klimaat (FBWK): Deze entiteit richt zich op klimaatadaptatie en waterbewustzijn in de provincie Fryslân.
 - Waterketensamenwerking Groningen en Noord Drenthe: gericht op klimaatadaptatie.
 - Samenwerking Klimaatadaptatie Noorderkwartier.
- **Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW):** is een landelijk programma met tot doel waterkwaliteit zodanig te verbeteren en de natuur te versterken dat dit samengaat met een krachtige economie. En daarmee middels systeemingenrepen bij te dragen aan doelrealisatie van de Kaderrichtlijn Water en de Vogel- en Habitatrichtlijn. In het Waddengebied wordt met partijen gewerkt aan die projecten en wordt onder andere meegekoppeld met HWBP-projecten.
- **Diverse zoetwater gremia, o.a.:**
 - Regionaal Bestuurlijk Overleg Noord (RBO-Noord). Dit bestaat uit de drie noordelijke provincies, incl. de waterschappen en RWS.
 - Bestuurlijk Overleg van de Zoetwaterregio Noord-Nederland (BONN). Dit is incl. Noord-Holland, Flevoland en waterbedrijven.

Nederland is een laaggelegen land met veel water. Het nationaal Deltaprogramma beschermt Nederland tegen overstromingen, zorgt voor voldoende zoetwater en draagt bij aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting. Op de website van het nationaal Deltaprogramma staat meer informatie over het werk aan onze delta.

Het nationaal Deltaprogramma is een samenwerkingsverband tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Ook kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, burgers en bedrijven denken actief mee.

www.deltaprogramma.nl